

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A B A B O N A.

Irta s a debreceni hittanhallgatók által rendezett 2-ik „Protestáns estélyen” 1902. nov. 30-án elmondta: *Eröss Lajos* theol. akad. tanár.

Nagyérdemű közönség, mélyen tisztelt hitestvéreim!

Tudva van önök előtt bizonyára, hogy Debrecen kálvinista Rómának szokták nevezni s szinte szállóigévé vált, hogy itt még a levegő is református! Legyen! Én nem vitatom most az ellenkezőt. Urnapján s az ugynevezett halottak ünnepén ugyan ez a levegő ma már meglehetősen tömjénfüstös, — de hát megnyugvást keresek abban, hogy a legutóbbi népszámlálás adatai szerint városunkban immár több, mint 12000 róm. kath. vallású lakos van s ezeknek ilyen levegő kell. *Genf* negyedfélszáz esztendővel ezelőtt az evangéliumi tudománynak világító tornya; ma több benne a más vallású, mint a protestáns; de azért jellege ma is a régi s a nagy ellenség ellen állandóan vívott harcaiban elbukni soha nem fog.

Hitem szerint ez a sorsa Debrecennek is. Fejlődik rohamosan. Különösen az utolsó 25 év alatt olyan változásokon ment át, hogy a ki a régi Debrecenre látta csak, alig ismer rá az új Debrecenre. A nemzeti fellendülés csodatevő erői ide is elhatottak s társadalmi, közgazdasági, vallásos és kulturális tekintetben új mezbe öltöztették a régi várost. Minden megváltozott. Egyben azonban változnia nem szabad. És ez az *egy*, ennek a városnak református jellege.

Nagyérdemű közönség! Mi volt Debrecen a legrégebbi multban? Nem tudjuk. De azt igenis tudjuk, hogy ide s tova 400 esztendő óta minden dicsősége, — lakosainak evangéliumi hitével összeforva van s miként a patakok a forrásból, ebből a kútöböl buggyantak ki s törtek itt magasra azok a nemes szenvedelmek, a melyek Debrecenre, — a puszták városát, — Isten- és

emberszeretet, a tiszta erkölcs és józan felvilágosodás hegyen épített városává tették s még a honárulót is, ha e város falai közzé tévedett, hazaszeretetre tanították. Istentől rendelt szent missiója volt ennek a városnak, hogy hire a reformációval együtt keljen szárnyakra s süvöltő vész között vette a megbízatást újjászületni s vezérévé lenni itt a magyar alföldön a népnek, mely jára sötétségben. És a régi Debrecen e missiójának megfelelt. Századok repültek el felette; hitét az Isten nem egyszer kemény próbára tette; török, tatár tört polgárait; durva erőszak, zsarnoki hatalom megsanyargatta! de küldetéséhez mindig hű maradt s ahhoz a tudományhoz is, melynek forrása ott csergedezik a Krisztus hamisítatlan igéjében.

És az Isten megáldotta ezt a várost és ennek lakosait. Megáldotta jóléttel, gazdagsággal s azzal a felvilágosodott értelemmel, mely ösztönszerűleg visszaborzadván mindentől, melyen ott nem ragyog az örök értelem bélyege: édes zálogul szolgál arra nézve, hogy ez a város, — Debrecen, — a református evangéliumi kereszténységnek a jövőben is, mindörökké megvívhatatlan erőssége lésson!

Igy gondoltam nagyérdemű közönség! mielőtt pár nappal ezelőtt utam városunkban véletlenül arra vezetett, hol a Battyányi-utca a Szent Anna-utcába torkollik. E két utca egyik sarkán szokatlan embercsoport vont a magára figyelmemet. Nők, férfiak vegyesen álltak ott s valami kirakat-féle előtt hangosan olvastak s magyaráztak egymásnak valamit. Én is oda mentem s egy táblára kifüggesztve látom a következő hirdetést: „Uj Lap”. Tulajdonosa a kath. egyesületek országos szövetsége. Megjelent október 15-én. Vegyétek, olvassátok s terjeszszétek ismerőseitek között. No gondolám, ez nem nekem szól. De hát miféle üzlet is ez? Fel van írva: „Római kath. közönyvtár és róm. kath. mü-kereskedés,

— Pádúai Szent Antalhoz. "Legyen! Gondoltam magamban. Rákosy Viktor csak a minap írta meg, hogy valamikor volt Debrecenben egy bizonyos üzlet „az egy galambokhoz“; miért ne lehetne ma egy másik „Pádúai Szent Antalhoz“!? Indulóban valék, a mikor az utcai mélyen tisztelt hírlapolvasó közönség egy tagja hirtelen a kezembe nyomja ezt a cédulát. Nyomatva van rá valami; ha megengedi a nagyérdemű közönség felolvasom:

Ima Pádúai szent Antalhoz.

Oh dicsőséges szent Antal, mély alázattal folyamodom hozzád ez órában, hogy segítségedet és pártfogásodat megnyerhessem, Te Jézus Krisztusnak kiválasztott szentje, csodatettekben megdicsőített barátja, a Te szent neved említése mint virágillat lengi át a földkerekséget. Mivel mennyei édes szavaiddal oly szeliden s oly biztatólag hívogattad magadhoz a szükségben szenvedőket, én is bizalommal fordulok hozzád, mivel fel akarom előtted tárni szívemet, a mely epedve óhajtja a Te pártfogásodat! Téged az isteni örök szeretet az emberi nemzet pártfogójául rendelt s reád bízta a fajdalmaktól sebzett lelkek meggyógyítását, a bánatba merült szívek megvigasztalását! Dicsőséges szent Antal, hozzád folyamodom erőtlenségemben, mert érzem, hogy a bűn sulya alatt lelkem nem soká össze fog roskadni, hathatós gyámolításodra van szükségem, hogy a bűn terhe el ne süllyeszzen a kárhozat örvényébe. Légy vezérszavakkal az élet sikamlós ösvényén és vezess az örökélet kútforrásához, hogy ott lecsendesüljön szívemnek háborgó tengere, melyet felkorbácsoltak a földi vágyak, a rendetlen kívánságok és a bűnre ösztönző gondolatok szelei! Légy közbenjáróm s nyerj Istentől segítő malasztot, hogy annak erejével ellentállhassak a *test*, *világ* és a *sátán* incselkedéseinek, reád bízom testemet, lelkemet, járássomat kelésemet, füleim hallását, szemeim látását és szívemnek minden legkisebb dobbanását! Te légy vezére, kormányzója és igazgatója minden mozdulataimnak! Te légy lelkemnek Isten előtt pártfogója, szószólója és ügyvédje! Te légy hűséges megőrzője családomnak és minden hozzám tartozóimmal együtt az összes benned bízó kereszténységnek; ha a jó Isten reám kárvallást, nyavalyát vagy

más egyéb csapásokat bocsátand: Igy közbenjáróm Istennél, hogy általad vigasztalást nyerjek szükségemben szeut Felségétől!

Végre midőn életem napja sirjfelébe lehanyatlík, midőn szívem vérese esendenedni kezd: a Te szereteted zárja le szememet a síri alomra, a Te szereteted adja ajkamra az utolsó vég-sóhajtot, hogy lelkem a Te szereteted által szálljon Isten örök itélőszéké elé, hogy ott pártfogód által Isten irgalmából elnyerhessem az örökéletnek hervadhatatlan pártfogószószólóját.

Mindezeket alázattal kérem Tőled, lelkem leghivebb barátja, dicsőséges szent Antal, hogy jó élethez jövéget nyervon, méltó gyermeked lehessenek a mennyországba, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

Nagyérdemű közönség! *Zwingli*ről, a humanisták verőfényes világában felnőtt s éppen azért egyik legfelvilágosodottabb reformátorunkról fel van jegyezve, hogy einsiedelni utja tette őt reformátorrá. Egy Mária képet látott ott, melyre az volt felírva: „minden bűnök bocsánata!“ E képhez bucsura ezrével tódult a legszomorubb tudatlanságban leledző jámbor és együgyű nép. A felvilágosodott *Zwingli* igazságszerető lelke ezen botránkozott meg. „Mi idvezit?“ kérdé magától. „Az Irás erre azt feleli: Isten, a ki Lélek! Az egyház pedig ezt: Mária, a ki kép! De hát lehet-e Isten egy kép? A végtelen szellem imádató-e egy nyomoruságos festményben? Hisz ez hazugság; ez bálványimádás!“ Így *Zwingli* . . . s ezzel rálépett arra a dicsőséges utra, melynek végén ott a kappeli csatamezőn, sirhalmának vérorzsái nyíllanak! . . .

En nem mondom azt, hogy reformátussá engemet ez az önök előtt felolvasott imádság tett; de azt igenis mondom, Isten és világ előtt

TÁRCA.

Közistentiszteletünk.

A sákramentumok kiszolgáltatása.

V.

Az a föltétel, hogy a csecsemő már ujjászületett, képezi az ő megkeresztelésének alapját. A hívők gyermekei már születésöknél fogva benne vannak a szövetségben és élvezik ezt az ígéretet: „Leszek te néked Istened, és a te magodnak te utánad“, tehát e gyermekek ujjászületetteknek tekintendők. A közistentisztelet vezetéséről szóló könyvben e gyermekek „keresztényeknek“ nevezetnek. A keresttség csak megerősíti és mélyíti azt a változást, mely bennök már megtörtént. A mi sajátságos Dr. Van Dyke-nál, az nem annyira a keresttség hatályáról szóló nézetében, hanem a hívők gyermekeinek születésök alkalmával Isten előtti viszonyáról való nézetében áll.

A helyett, hogy a legtöbb presbyteriánussal együtt azt tartaná, hogy a hívők gyermekei születésöknél fogva csak szövetségileg szentek, szóetségileg Isten tulajdona, olyan tulajdon, melyet Isten magáénak tarthat, mely iránt ennél fogva különös érdeklődéssel tartozik viselkedni, azt tartja, hogy személyileg szentek e gyerme-

kek, kiknek tehát más ujjászületésre nincsen szükségök. De e nézet nem állhat meg azon nagyon is világos tény előtt, hogy egy nagy sereg ilyen gyermek arról tett éle-tével bizonyosságot, hogy nem tettek ők az isteni természet részeseivé, hogy bizonyára nem születtek ők együtt a Krisztussal.

Ugy látszik tehát előttem, hogy semmi szükség nincsen a sákramentumokról való azon nézet módosítására, mely azokról a református egyházakban fennállott, s a mely nézetet olyan művek ismertettek meg velünk, a minők Dr. Cunningham Vilmos edinburghi, és Dr. Hodge princetoni hittanárak művei. Lényegileg véve a sákramentumokat úgy kell tekinteni, mint az Ur Jézusban való hit gyakorlására bátorító eszközöket, és mint a melyek nagyon sajátlagos értelemben a hitnek tudatára hozzák azokat a jótéteményeket, melyeket az a Krisztussal való egyesülésből és közösségből szerez.

A sákramentumokat úgy szoktuk tekinteni, mint a melyek olyanformán tárják az evangéliomot a szem elé, mint a hogy az ige prédikálása a fül elé tárja ugyanazt. Nem hiszszük, hogy valami lényeges különbség volna azon áldásoknak természete, melyeket a hit a sákramentumok által merít és azon áldások között, melyekhez az evangéliom prédikálása által jutunk. Ha van valami különbség, az csak a fokra, de a nemre nézve nem áll. Mert a hívő mind a két esetben lelki összeköttetésbe jő az Ur Jézus Krisztussal s a szentírásban egyetlen-egy szó sem tanítja azt, hogy másnemű áldások áradnának ránk a Krisztussal a sákramentumok

hangoztatom, hogy az, a mit ebben az imádságban terjesztenek, nem egyéb, babonánál s szentírásban tiltott legvastagabb bálványimádásnál. Mert a babona és bálványimádás nemcsak az, ha az együgyű ember festett, vagy faragott kép előtt hajol meg! Abban se merül ki ennek a fogalma, ha a fétis imádó egy ködarab, vagy fatuskó körül kekedik rituális táncra, mint azt a régi germánok cselekedték s cselekszik ma is a gyermekkorukat élő s a kultúra spharáin kívül álló racok és vad törzsek. A ki embert imád, az is bálványimádó s már Jérémiás prófétánál írva találjuk: „átkozott, ki bizik az emberben és erősségét helyhez teszi a testben és az ő szive eltávozott az Urtól.“ (Jerém. 17. 5.)

Nekem nagyérdemű közönség! nem lehet a feladatomban, hogy itt Páduai Antaltól történetet mondjak. Megteszik azt helyettem mások s sajnos napról napra szaporodnak azok, kik azt hive, hogy a vallás a képzelődés ügye és nem a fejé, — a fanatizmus nyelvén csakugyan még imádkozni sem tudnak, míg ezt a szegény minorita barátot sirjából fel nem idézik. Mert ember, gyarló, bűnös, halandó ember volt Páduai Antal is, mint többi „szent“-nek nevezett társai; ki ezelőtt körülbelül 700 esztendővel élt. Hogy józan és szigorú életű jámbor és becsületes volt, én készséggel elhiszem; híres ékesszólását sem vonom kétségbe; de ezek alapján, — valószínű, — hogy Antal barát még csak az apró szentek

sorába sem jutott volna be. Hanem volt neki egy olyan jellemvonása, a mi Rómában mindig nagy érdem számba ment. Fáradhatatlan *eretneküldöző* volt s a szegény katarusok sokaig sirva emlegették. Hogy csodatevő lett volna, arról életében senki sem tudott semmit. De annál többet tudtak halála után s mert ő volt az, ki népszerű predikációival a világi elemet ugyyszólva kényszerítette a katolikus üdvintézmények gyakorlására, — tehát ma is főleg ott, hol a klerikális katholicizmus hódító útra indul, nevét előszeretettel emlegetik. Meghalt 1231-ben s IX. Gergely pápa már 1232-ben május 30-án a szentek közzé sorozta. Lissabonban született s ma is Portugália védszentje.

S íme Debrecenben ma ennek az embernek a kultusát terjesztik! Valóban elszomorító, szinte kétségbeesítő vakmerőség ez itt Debrecenben abban a városban, melynek már cimereiben is symbolizálva van az a nagy evangéliumi missió, melyre fentebb rámutatni szerencsés vállék, s a mely Krisztust és az ő evangéliomát annak a nyitott könyvön álló báránynak a képében úgy tünteti fel, mint ennek a városnak palládiumát a multban s vezércsillagát a jövőben. Tudjuk, hogy az volt és hiszszük, hogy az is lesz!

Én nagyérdemű közönség! nem azért állottam ide, hogy a felekezeti gyűlölet üszkeit szitogassam s különben is szétagolt társadalmunk-

útján való érintkezésből, mint a milyeneknek az igével való hasonló érintkezésből leszünk részeseivé. Semmi sem tanítja a szentírásban azt, hogy a Krisztus meg van oszlattatva. Hanem a református egyháznak eleitől fogva az volt a köznézet, hogy a sákramentumok ünnepek jellegével bírnak, és hogy az ige és a sákramentumok között az a különbség van, a mi a közönséges étkezés és egy ünnepi lakoma között. Ez világosan következik abból az igazságból, hogy a sákramentumokat maga Krisztus szerezte, — a mit tehát nem tett volna meg, ha többre nem nézte és jelölte volna ki azokat egyéb istentiszteleti szertartásoknál. De valamint egy lakománál lényegileg ugyanolyan nemű ételeket tesznek az asztalra, mint egy közönséges étkezésnél, legfeljebb, hogy gazdagabban, bővebben és izletesebb alakban találják föl azokat: hasonlóképen a sákramentumokban is a Jézus Krisztussal való közösségből eredő ugyanazon áldásokat tárják elébünk, csak hogy megragadóbb és gazdagabb formában. Nagy jelentősége van annak a ténynek, hogy az urvacsorai symbolumok Krisztusnak a symbolumai. Jézust symbolizálják azok testté levésében, váltágmunkájában, halálában és életében. Ha hangjok volna, így kiáltanának azok: „És ki élek, de megholtam vala, és imé élek örökkön örökké Ámen. És bírok a pokolnak és halálnak kulcsaival.“ A sákramentumoknak gondolata, a reájok való várakozás már magában is alkalmas arra nézve, hogy hitre ösztönözzön és bátorságot adjon mi nekünk, hogy nyissuk fel ajkainkat, melyek teljenek meg aztán Istennek minden teljességével. Az

Urnak asztalánál úgy érezzük, mintha egy vendégszerető hang hívogatna minket: „Egyetek barátim, igyatok és részegedjete meg szerelmesim!“ És ha hitünknek teljes gyakorlásával lépünk be ennek az ünnepélynek a lelkébe, megtelnek a mi lelkeink kövérséggel, és „megelégtelünk az Isten házában javaival.“

Nem tudom, hogy vajjon ez a nézet kimeríti-e mindeneknek a sákramentumok és különösen az uri szentvacSORA jölvő hatására vonatkozó felfogását. Némelyek nagyon is nagy súlyt helyeznek Krisztusnak az urvacSORÁJÁBAN levő tényleges jelenlétére, a mit szellemi értelemben mi is mindnyájan a legnagyobb áhítattal elfogadunk. Nincs ott az urvacSORÁBAN Krisztus a maga objektív valóságában? — kérdezik ezek, és nem veszszük mi ottan Krisztust valami egészen sajátos értelemben?

Kétségkívül van ott valami objektív jelenlét. De valamint a bölcselek azt mondják nekünk, hogy miként a természeti szép és rendszeres semmi sem volna észlelő elme nélkül, úgy mi is azt mondhatjuk, hogy Krisztusnak a szent asztalnál való jelenléte semmi sem volna hívó szív nélkül. Az urvacSORAI elemeknek mechanikus átvétele absolute semmi semmi sem hit nélkül. Ha a hitnek szeme magába fogadja mindazokat az áldásokat, melyek az uriszentvacSORÁBAN tártnak elő, a hitnek keze legyen képes arra, hogy magához vegye ezeket az áldásokat, mert különben azok semmit sem érnek. Minden tényleges haszon az elfogadó organumok tevékenységétől függ. Ez ünnepély áldásai a megfoghatatlansá-

ban az embereket hitvallásuk szerint stigmatizáljam. Én igaz, hogy az evangélium fundamentumán álló református magyar vallásnak vagyok a papja s ebben az egyben mindig dicsőséget találtam. De felemelt fővel, nyugodt lelkiismerettel mondhatom ki, hogy vallásos meggyőződésében soha senkit sem meg nem sértettem, sem meg nem háborítottam. Prozelitákat fogdosni most sem akarok. De ma már fájdalom! — nem a mi hibánkból! — oda jutotunk, hogy felekezeti mivoltunk meg van támadva s mint az Apokalipsis írója mondja, fojtogató füst vett bennünket körül s e füstből támadának sáskák a földre s „*adaték azoknak olyan hatalom, minemü hatalmok vagyon a földi skorpióknak.*” Azért, ha meg akarjuk tartani azt a mi nálunk letétezt, védekeznünk kell az evangélium, az igazság, a civilisatio, a szabadság és a józan ész nevében. S e címen emelek szót az ugynevezett „szentek” babonás tisztelete ellen.

Ime nagyérdemű közönség! itt van a kezemben a Krisztus evangélioma; ebből olvasom a következőket: „*Listrában pedig ül vala egy ember, kinek lábai erőtelenek valának, ki az ő anyjának méhétől fogva sánta volt, és soha nem járt. Ez hallá a Pál tanítását, ki mikor szeméit reá függesztette volna, és látta volna, hogy hinné meggyógyulását, monda nagy felszóval: állj fel a te lábaidra*

*egyenesen. Akkor az, midőn felszökött volna, jár vala. A sokaság pedig, mikor látta volna a mit Pál cselekedett vala, felkiálta Likaóniai nyelven, mondván: az Istenek jöttek mi hozzánk emberi ábrázatban. És hívják vala Barnabást Jupiternek, Pált pedig Merkuriusnak: mert ő vala a beszédben előljáró. Jupiternek pedig papja, mely Jupiternek temploma az ő városok előtt helyheztetett vala, mikor koszorúkkal megékesítettett bikákat hajtott volna a templom tornácába, akar vala áldozni nékik. Melyet mikor hallottak volna az apostolok Barnabás és Pál, az ő köntössöket megszakgatván, a község felé futamodának, kiáltván, és ezt mondván: férjfiak miért mivelitek ezt? **mi is emberek vagyunk és olyan indulatok vagyanak bennünk, minémüek ti bennetek,** kik azt hirdetjük, hogy az ilyen hitvány dolgokat elhagyván, megtérjete az amaz élő igaz Istenhez, ki teremtette a mennyet, földet, tengert, és minden azokban való állatokat. Ki az elmúlt időkben, engedett minden pogányokat élni az ő akaratjok szerint. Jóllehet nem hagyta ő magát tanubizonyság nélkül lenni, mikor tudniillik mi velünk jól tett: adván mennyből esőt és termő időket, és bétöltvén eledellel, és örömmel a mi sziveinket. És ezeket mondván, nehezen csendesíték meg a sokaságot, hogy nékik ne áldoz-*

gig dicsőségesek, de *ex opere operato* akarván működni, egy szemernyit sem érnek. A lélek emelkedjék föl, hogy lássa meg ezen ünnepély nagyságát; hite által tárja az ki egészen a maga kapuit; egyedül csak ezen uton fog az aratáshoz jutni.

Ha már azt a kérdést kellene eldöntenünk, hogy vajjon a mi presbyterianus istentiszteleteinken foglalnak-e el a sákramentumok olyan lényeges helyet, a minő azokat megilleti? azt hiszem, hogy a felelet nem lehet más, mint az, hogy azok nem foglalnak el méltó helyet. Sem a keresztséget, sem az uriszentvacsorát nem nézi anynyira egyházunk, a mennyire azok ezt megérdemlik, — mert nem szabad azt elfelejteni, hogy saját egyházának jólétére, békességére és haladására való különös tekintetből maga az Úr szerezte azokat.

Vegyük először is a keresztséget. Felnöttek keresztelését alig láthatunk valaha, míg a gyermek-keresztesség egészen megszokott dolog előttünk. De a részére engedett idő általában csak nagyon kevés percre terjed és sem akkor, sem semmi más alkalommal nem fejtjük ki megfelelő világossággal, teljességgel és méltósággal az ezen sákramentumra vonatkozó elveket és rá vonatkozó köteleességeinket, úgy a mint ezek a nyilvános istentiszteletet szabályozó könyvünkben előíratnak. A gyermekkeresztésnél minden esetben három fél van közelebről érdekelve: a szülék, az egyház és a gyermek. A szülékre még csak vagyunk valami figyelemmel, de az egyházra és a gyermekre minél kevesebbet gondolunk. A szülék előtt kifejtjük a sákramen-

tom jelentőségét; rámutatunk emberi fajunk általános romlottságára és a tisztulásnak szükséges voltára, a mely tisztuláshoz Jézus Krisztus által jutunk, és a melynek mindnyájan részesei leszünk abban az esetben, ha tényleg egyesülünk ő vele. Ezen egyesülésnek minden egyéni esetben való szükségét a víznek a gyermek testével való tényleges érintkezése mutatja. Azután intjük a szülét vagy a szülőket, hogy tegyenek meg minden lehető arra nézve, hogy e symbolikus érintkezést tegyék valódi érintkezéssé az által, hogy vigyék gyermekeiket Isten elé, s kellő időben magyarázzák meg nekik ezen symbolumnak az értelmét s biztassák gyermekeiket, hogy adják át magokat személyileg, nyíltan és teljesen az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek. A mi az egyháznak a gyermek, és pedig valamenyny megkeresztelt gyermek iránti köteleességét illeti, erről ritkán szólanak a lelkészek valamit s a szülék erről keveset, vagy mit sem is gondolkozva viszik haza megkeresztelt gyermekeiket. Keveset gondolnak nevezetesen az egyházra, mint olyan családra, melyben az öregebb tagokra az ifjabbakkal szemben súlyos köteleességek vannak a példaadás, a tanács, befolyás, a rokonszenv és az érettek való könyörgés tekintetében; a melyben az atyátlan és anyátlan gyermekeknek különös igényök van minden figyelemre és szeretetre, és a hol annak kellene mindennek szeme előtt lebegni, hogy az egyházat oly illatozóvá tegye szeretetben és szívelyességben, hogy minden gyermek vonzódjék feléje s mint második otthonát szeresse azt.

nék. (Csel. 14. 8—18.) Ime Pál és Barnabás „köntösöket megszakgatták“ azaz megbotránkozva tiltakoztak az ellen, hogy a tudatlanok őket Isten gyanánt tiszteljék. „*Mi is emberek vagyunk, — mondák, — és olyan indulatok vagynak bennünk, minéműek ti bennetek.*“ Ne cselekedjétek ezt. Sőt tovább megyek. Egyik legszebb s igazán poetikusan felséges része az újtestamentumi kánonnak az a könyv, melynek neve : „Apokalipsis“ vagy magyarul : „A mennyei jelenésekről írott könyv.“ A költői képeknek s a csodálatosnál csodálatosabb látománynak valóságos magazinja ez a könyv s szinte kínálva kínálkozik benne az alkalom a keresztyén hősök és vértanúk apotheosisára, a mi a róm. kath. egyház nagy apologétája *Chateaubriand* szerint ezek életének természetes következménye volna. Ebben a könyvben nevezetesen a 19-ik fejezetben egy pillanatra megnyillanak János apostol lelki szemei előtt a mennyország fényes kapui s látja, hallja az apostol, hogy a 24 vének vagy általában a dicsőült lelkek, mint zengedeznek halleluját az Örökkévaló széke előtt. És hallja az apostol, a mikor ezen lelkek közül egy neki ezt mondja : „*írd meg : boldogok azok, kik a Bárány mennyegzőjének vacsorájára hivatnak ! És monda nékem : az Istennek e beszédei igazak.*“ Aztán így folytatja az apostol : „*És leborulék annak lábainál, hogy imádnám ötöt, de ezt mondá né-*

kem : meglásd azt ne miveld ; te szolgatársad vagyok és a te atyádfiaié, kiknél vagyon a Jézusnak tanubizonyságtétele, Istent imádjad : mert a prófétálásnak lelke a Jézusról való tanubizonyság. (Jel. 19. 10.)

Kell-e még több nagyérdemű közönség! hogy a kérdésben tisztán lássunk s egy pillanatra se habozzunk a felett, hogy az ugynevezett „szentek“ imádása az Isten igéjében tiltva van s bálványimádó az, ki segedelemért ezekhez fordul, holott bennük nincsen szabadításra való erő!?

Valóban, látva a szörnyű tévelygéseket s ezeknek napjainkban mindenütt még talán a reformátusok között is napról-napra növekvő terfoglalását, — végre is ki kellett ezt valakinek mondani s vajjon hol lett volna erre kedvezőbb alkalom, mint ezen a protestáns estélyen, melyen azért gyűltünk össze, hogy egymást felvilágosítsuk s a protestáns öntudatban kölcsönösen erősítsük.

Történeti multját és fejlődését tekintve e százalmas aberrációnak, vissza kell mennünk a 4-ik századig. Akkor jön a keresztyének közt divatba ; de gyökerei, mint babonának, visszanyulnak az emberiség prae-historikus pogány korszakaiba. A vallásbölcsezetből tudjuk, hogy a látnokokról, varázslókról, schamánokról a pogányok között általános volt a meggyőződés, hogy ők többet tudnak és tehetnek, mint a kö-

Arról is meglehetősen megfeledezünk, hogy a növekvő gyermekek előtt fölelevenítsük keresztségüknek tényét és azon előjogokat és kötelezéseket, melyek a keresztségben foglaltatnak. Alkalmas időkben, különösen most, mikor a gyermekisténiszteletek szokásba jöttek, komolyan föl kellene hívni a megkeresztelt gyermekeket, hogy egészítsék ki, mintegy e magok részéről is fogadják el szüleiknek és az egyháznak a megkereszteltetésükben nyilatkozó tényét ; a szülei felajánlást kövessék ők is saját személyes felajánlásukkal ; emlékezzenek meg arról, hogy mint hívők gyermekeire, Istennek igénye van reájok, s mondják meg azt nyiltan, vajjon elismerik-e ők azt az igényt, vajjon elfogadják-e azt kész örömmel, vagy vajjon, felretéve Istent, Ő nélküle akarják életüket e világban eltölteni? Nagy okkal panaszkodunk azon gyermekek roppant nagy számára, kik kilépven a vasárnapi iskolából, elvesznek az egyházra és Istenre nézve. Nem volna-e az valamelyes mentsvár e veszedelem ellen, ha az ifjak már korán hallanák azt a tényt, hogy ők, mint gyermekek, a keresztségben igen közel vitettek Jézushoz, és Jézus is nagyon közel jött ő hozzájuk, és hogy most már rajtuk áll döntenie abban, hogy meg akarnak-e az ilyen szerető és jó Egygyel való további, közelebbi és elválaszthatatlan közösségben maradni, vagy hátat akarnak neki és minden ő szerető érdeklődésének fordítani, s bemerülnék a világi nagyravágyás s a világi gyönyör áramába?

Ismertessük meg velök, hogy ha erre az utóbbi utra lépnek, jöhet rájuk egy nap, mikor majd keserü

sajnálkozással tekintenek vissza ifjuságukra ; mikor majd arra fognak gondolni, hogy milyen közel voltak ők akkor a mennyországhoz ; mikor majd eszökebe jut, hogy a kegyelmes Megváltó milyen szeliden a gyöngéden ajánkozott nekik vezető gyanánt a kellemes útakra és a békességes ösvényekre ; és a mikor fájdalmas érzések között állítják szembe az élet fényes reggelének ártatlan vidámságát azzal a szomorúsággal, azzal a fáradtsággal, sőt, meglehet, azzal a kétségbeeséssel, mely ké-sőbbi éveiket felhőzi be és keseríti el.

A mi pedig az urvacsora sákramentomát illeti, mi alföldi skótok jobbára szakítottunk azokkal az előkészítő szolgálattal, melyek az urvacsora kiszolgáltatásával összekötötte szoktak lenni. Már pedig kétségbevonhatatlanul igaz, hogy azok a szolgálatok valamely olyan ünnepélyességet és fontosságot kölcsönöztek a nép szemében ennek a szertartásnak, a minőt jelen berendezésünk nem adhat annak. Ma az uriszentvacsora csak néhány percre terjedő függelék a vasárnap reggeli istentisztelet után. Hallottam lelkészeket, kik marasztották a templomokban levő idegeneket, hogy csak maradjanak helyeiken, hiszen az egész urvacsorai szertartás csak néhány percig fog tartani. Oly különösnek tűnt az föl én előttem, hogy a rendkívüli rövidséget annyira fényes ajánlásnak tekintették azon leggazdagabb lelki lakoma mellé, mely a király gyermekei számára adatik e földön. S tényleg egy ilyen alkalommal hallottam, hogy egy olyan dicséretet énekelték, melyben ez a sor is előfordul :

zönséges emberek, mert ők valami titokteljes összeköttetésben vannak a szellemvilággal és az istennel s a hol emberfeletti tanácsra, vagy segedelemre van szükség, ezek eredményesen közbeléphetnek. Így jött divatba a keresztyének között a „szentek“ imádása s érdekes, hogy mikor a hirhedt tridenti zsinat e kérdéssel foglalkozott, az ott összegyűlt atyák magok is jól tudták, s érezték, hogy nem egyéb ez, mint babona és bálványimádás; azért az a zsinat a „szentek“ tiszteletét és segítségül hívását nem parancsolja, hanem csak ajánlja s egyik róm. katolikus hitvallás t. i. a Római Káté, úgy magyarázza ezt meg, hogy a „szentek“-hez nem, mint főokokhoz („causa principalis“) kell folyamodni, hanem csak úgy, hogy legyenek azok nekünk Isten előtt pártfogóink, közbenjáróink. De egy az, hogy bizony a köznép úgy érti azt, hogy azokat a „szentek“-nek nevezett embereket, kiknek a római felfogás szerint „felesleges jócselekedeteik“ vannak, neki éppen úgy kell imádni, mint magát az Istent; más hogy Pál apostol szerint (I. Timotheus 2. 5.) „egy a közbenjáró Isten és az ember között“ és ez nem más, mint „az ember Krisztus Jézus.“

A ki tehát akár Pádai Antalhoz, akár más elhalt emberhez fordul segedelemért, az Isten ellen vét s bálványimádóvá lett.

Nagyérdemű közönség! Válságos idöket élünk. Mint egyik vezéremberünk csak a minap elhangzott hatalmas beszédét kezdte: „megnehezült az idök járása felettünk.“ De mennél sötétebb

az éj; mennél erősebb a kísértés és mennél könnyebb az elbotlás: annál nagyobb szükségünk van a világitó szövétnekre. Ez a szövétnek pedig reánk protestánsokra nézve az Isten-igéje. Örökkévaló ez, mint maga a forrás, a melyből származott s amaz „igaz világosság“ mely belöle jö ki „megvilágosít minden e világra született embert.“ (Ján. 1. 9.) Az a sötétség, mely felénk közeledik, nem most fenyegeti a világot először; de az evangéliom világosságával szemben mindig meghátrált. Trónok összeomlottak; birodalmak megdőlték; bálványok elpusztultak; babonák szétfoszlottak; Trophonius barlangjának és az elusina Ceresnek titkai feledésbe mentek. Apolló Delphivel, Merodáh Babilonnal, Serapis Thébével, Jupiter a Capitóliummal elbukott, — ám az az Ige, mely kezdetben vala és az Istennél Isten vala, él ma is és élni fog mindörökké. Ez az ige a mi erős várunk s ma midön ez Advent első Vasárnapja a közelgő Krisztusra emlékeztet bennünket, édes reménnyel, szent várakozással tekintünk arra a közelgő jövőre is, midön az ő lelke, szelleme véget vet majd a sötétségnek, a tudatlanságnak, babonának s az igaz imádók lélekben és igazságban imádják majd nem a „szenteket“ . . . hanem az evangéliumban kijelentett igaz Istent a mi Urunkat.

Debrecen város cimerében ott van felül az a mesebeli madár, mely a lángokból kikelve erős szemével a napba néz. Az a nap az evangéliomi hitnek a napja és azok a lángok az ezen

„Csakhamar fölkelünk, a symbolumok eltűnnek.“

Több gyülekezetünkben nagy javulás lépett e téren életbe az utóbbi években az által, hogy az új, az ifju kommunikálókat nyilvánosan, megfelelő beszédek és imádságok kíséretében bocsátják az urasztalához. Egy ilyen szolgálat nagyon alkalmas arra, hogy ünnepélyes érzést költsön fel az ifjakban az általok akkor tett lépés fontossága s azon előjog dicsősége felől, melyhez az urvacora révén jutnak. Szoros összeköttetésben van ez a szokás az első keresztyén egyház gyakorlatával, a mely szerint a katechumenusok urasztalához való bocsátatása úgy tekintetett, mint egy lakodalmi alkalom, az ifju menyasszonynak az isteni Völegénnyel való esküvője, a mikor az illető az ő keresztyén barátai részéről a legmelegebb üdvözlések tárgya volt. Ha megvizsgáljuk Knox János Rendtartási könyvét, és a Westminsteri nyilvános istentiszteleti rendszabályzatot, úgy fogjuk találni, hogy mindkét könyv nagyon komolyan inti a lelkészeket, fordítsanak időről-időre nagy gondot az uriszentvacora dicsőséges előjogainak és hasznainak feltüntetésére. A mire itt szükségünk van, az abban áll, hogy általában helyezzük e tárgyat magasabb világításba; szerezzünk magunknak élénkebb tudatot az Ur Jézus Krisztusnak e sákramentom szerzése körüli bölcseségéről és kegyelméről, mely tartani fog mindaddig, míg ő újra el fog majd jönni; várjuk mind melegebben

az urvacorával egybekötött áldást; becsüljük meg mindjobban a Jézus Krisztus testének és vérének tényleges jelenlétét, és azt az alkalmat, hogy abban, nem a test és a hus alakjában ugyan, de hit által mindnyájan részesülünk; s jusson eszünkbe a Jézus Krisztusnak minden jótéteménye, mely a kegyelemben való lelki tápláltságunkra és növekedésünkre szolgál. Ez a sákramentomi kegyelemről való igaz tan, — mert igaz tanról kell itt beszélnünk. Merő ellentétben áll ez azzal a fogalommal, hogy a kegyelem *ex opere operato* jö a sákramentom útján. Két nagy igazságon alapszik az: Jézus Krisztusnak a sákramentomban minden ő jótéteményeivel való objectiv jelenlétén, s az urvacorában részesülő hívő szívében való subjectiv munkálkodásban, mely a Szentlélek befolyására és azon hit által indul meg, mely Krisztusban minden ő szükségeinek áldott kielégítését látja, s kegyelemről kegyelemre halad az ő teljességében.

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

hitért vivott nagy küzdelmek allegoriája. Ne felejtjük ezt soha Nagyérdemű közönség. Szeresünk, becsüljük minden igaz magyar embert felekezeti különbség nélkül, e város falai között; de a Krisztushoz való hűség, az ősök iránt érzett hálája; a felvilágosodás ösztöne, a haladás kötelessége ne hagyjon nyugodni bennünket, ha azt látjuk, hogy a nyájba farkasok törtek be s pópista Rómává akarják tenni a kálvinista Rómát. Álljunk ennek ellene nem erőszakkal, a mi nem is illik hozzánk, nem is vezetne eredményre. — hanem igaz hittel, tudománytal a Krisztushoz, az evangéliumhoz való rendíthetetlen ragaszkodással. Tegye mindenki a maga kötelességét. Hogy is mondja csak egyik szép énekünk? . . . „*Órizz hamis tudománytól; Hogy mi ne tanuljunk mástól; És ne legyen több más senki; Hanem Krisztus, kiben kell bízni. Allelujah!*“

TANÜGY.

Államosítások Beregmegyében.

A „Beregmegyei Tanügy“ novemberi számában arról értesít, hogy megyénkben, az 1903—4. iskolai évvel ujjolag 5 állami iskola kezd meg hivatását. U. m. Barkaszó Csomanya, Leányfalva, Halábor és Nagy-Lónyán. Leányfalva kivételével a többi négy törzsközségi tiszta református községek, hol az Egyház egy a községgel. A jelen alkalommal meg nincs tudomásom róla, vajjon az egyház vagy a község-e az egyik szerződő fél, de az eddigi magyar iskolák államosítása után az bizonyos, hogy a dologi kiadások nagyrészét a helyi szerződő fél fogja teljesíteni, tehát nem az állam. Mert ez a bőzsebű nagy hatalom protestáns magyar községeknél 9/10. részben ez ideig csak ott államosított hol „volt es van mihez nyulni.“ Ilyen helyeken átadja az egyház, illetve a község épületeit, fundusát „örök“ használatra, porhintésül: kikötvé, hogy, ha pedig a felekezet — mindekor protestáns — régi iskoláját vissza akarná állítani — bármikor teheti — de természetesen, az „örök“ szó hasábjánál fogva csak egészen új költségekkel!

Beregmegye az államosítások tekintetében különös kegyeltje az igen tisztelt kultuszminiszter urnak, kivált mióta az elemi iskolák ügyeit Halász Ferencz osztálytanácsos intézi, mert az ő nagy szíve szűkebb hazájáért felettebb dobog, azt gondolván, hogy az államosításokkal egyházaink terhén könnyebbítvén, nekünk kedves dolgot cselekszik. Az a különös, hogy a ruthén iskolákon kívül, melyeknek legnagyobb részére, ugy magyar nemzeti, mint anyagi szempontból is, csak ugyan ráfér az államosítás: kálvinista egyházunk veteményes kertjeit is igyekszik annectálni vagy megsemmisíteni. Pedig ez iskolák még az újabb „kultur“ időben is mindig megállották helyüket, bárha Halász osztálytanácsos ur, beregi tanfelügyelő korában, 64 iskolánk közül csak egyet talált kielégítőnek, annak is „jeles“ tanítója csakhamar kibujdosott Amérikába!

Mégcsak hagyján, ha léttelküzdő szegény egyházaink iskolái államosítottatnának. Nem. Legvirágzóbb s

legnépesebb egyházaink vannak erre kiszemelve. Ezen érv felette csudálkozom és megvallom „lólábat“ sejtetek alatta.

Most két éve egyházmegyénk gerinceit, Nagy Bereget, Gátat, Tarpát, melyek mint községek százezrekre, sőt milliókra menő tőkevagyonnal rendelkeznek, akartak kiszakítani az egyház testéből. Örök dicsősége azonban Nagyságos Uray Imre egyh.-megyei gondnokunknak, hogy a szunnyadó kálvinista önértzet felkeltésével, ez egyházakban, legalább egy időre utjat vágta az „erős magyárosításnak!“

Mező-Várit, Badalót csak ugy „kéz alatt“ vették el tőlünk. Váriban az állami iskola már működött, mikor egyházi főhatóságaink tudomást vettek róla. Badaló dolgáról pedig, lehet hogy tévedek, de hallgat az egyházi krónika. Az állami iskola felállott, a református iskola önmagától megszűnt. Feloszlott mint a köd!

Nagy Muzsalyon, Bátyun is életre kelt az állami iskola, az egyházak azonban iskoláikat fenntartották, az illető derék tanítók áldozatkészségéből kimondván az ingyen iskoláztatást. Ezek és így meddig tarthatják magokat, a közel jövő titka.

A levegőben van, szó is esett már róla, Vásáros-Namény, Kerecseny; róm. kath. szakadárak hazája, Bátorgy, Bereg-Rákos és Dereczen államosítása. Hogy még eddig nem bullottak az állam ölébe, talán kálvinista önértetőknek tulajdonítható. Méltóztassék bárkinék a beregi ev. ref. egyházmegye statisztikai kimutatását megnézni, a lenntebb előszámlált egyházak nem a legnépesebb s ennél fogva a legerősebb várai-e kell hogy legyenek sokfelől ostromolt, imádott Sionunknak. Hát ha még hozzá vesszük, hogy Beregszász a megye székhelye, már ezelőtt mintegy 15 évvel lemondott iskoláiról; vajjon nem vesszük-e észre, hogy itt a „fejse csakugyan a fa gyökerére vettetett.“ Hiszen ha így haladunk, nem is beláthatlan idő alatt, az iskolák nélküli templomok s a bennök fungáló lelkészek fogják hirdetni, hogy itt e végvidéken 42 ezer kálvinisták voltunk.

Mindez elszomorító és rideg tények felemlítésével, egyházmegyénk általam is nagyra becsült és tisztelt papi és világi intézőit nem akarom vádolni, hiszen fontos hatáskörökben megtesznek minden lehetőt a megindult görgeteg megállítására. Sőt a Főtiszteletű egyh.-ker. előtt már indítványt is tettek a baj orvoslása végett, midőn „segítő iskolaalap“ kezdeményezését felszínre hozták és ehez az egyházmegye csekély anyagi erejéhez mérten 200 koronát ajánlottak fel. Azonban a kebelbeli Nt. egyházmegyei véleménye folytán, a Főtiszteletű egy.-ker. közgyűlés ez indítvány felett napirendre tért.

Nagyon szabadelvűek lettünk és azt képzeljük ma is, mint a reformáció dicső korszakaiban volt, hogy az Urnak igéje, egeket terem. Pedig fájdalom a mai anyagi világban már ez nem egészen így van. Örömmel meghallgatjuk ma is az igét s általa lelkünket meleg vallásos érzélem hajtja át, de ha a 100—150%-os procentust kéri tőlünk, azonnal földi emberekké változunk. Az anyag megöl bennünk mindent, erényt, szeretetet, vallásos buzgóságot, még a . . . hazafiságot is.

A nép közt élék, ismerem szívének minden dobbanását, tehát a gyakorlati életre támaszkodhatom. Ha nincs igazságom, cáfoljon meg bárki. Az ellenkező tényekkel bizonyított vélemény előtt meghajlok s azt fogom kiáltani. „Boldog a magyar . . . protestáns egyház!“

Dehát hol a segítség? miképpen tarthassuk meg

az Egyház veteményes kertjeit? Mindennapi szálló igévé lett már: az 1848. évi XX. t.-c. életre szólítása által. Ennek végrehajtását kell követelnünk, nem lojális szavakkal, de kurucz határozottsággal, nemzeti egyházunk egész súlyával! Nem holnap! még ma! még nem késő! Ha megszabadulhatunk az anyag láncaitól, még egyszer új életre kél magyar Sionunk s a lelki felvilágosulás csillaga fog felragyogni imádott hazánkra. De siessünk, mert nyugat felől nagyon borulni kezd. Az éjszakai vendég pedig megszokott háltni. Elő azokkal a csaták tüzeiben kipróbált viharágyukkal, a kálvinista szabadságszeretettel, az áldozatkészséggel! Mert ha nem védekezünk, elseper bennünket Róma perzselő vihara s bizony bizony, velünk hal együtt Hunnia!

Megirtam e sorokat, nem feltűnési viszketegeből; de kálvinista lelkem igaz meggyőződéséből. Én a kicsiny pont, a „ministráns“ ne legyek ezért megítélve!

Egy kálvinista tanító.

KÖZÉLETÜNK.

Az ev. ref. egyetemes konvent gyűlése.

— Saját tudósítónktól. —

Budapest, nov. 27.

A tegnapi ülés jegyzőkönyveinek hitelesítése után a zsinatelőkészítő albizottságok előadói: *Zsigmond Sándor*, *Sass Béla*, *Kenessey Béla*, *dr. Nagy Dezső* és *Radácsy György* előterjesztik a bizottságok tegnapi délutáni üléseiről szóló jelentéseiket. Ezek meghallgatása után határoz a konvent *Fejes István*nak a legközelebbi konventen fölvetett amaz indítványa tárgyában, mely szerint óhajtanónak véli, hogy a mostani konvent gondoskodjék egy olyan központi állandó helyről, hol a zsinat megtartható legyen s ezt az épületet használhassa az egyetemes egyház más hasonló nagyobb összejövetelek alkalmával is. *Dr. Nagy Dezső*, ez ügy előadója, határozati javaslatot nyújt be az iránt, hogy zsinattartási helyiség szerzése tárgyában, az egyház nehézzé pénzügyi viszonyaira való tekintettel rögtön intézkedés ne tétessék, hanem a kiküldött bizottság maradjon állandó készenlétben, hogy alkalomadtán, ha előnyös házvételre kilátás nyílnék, ez ügyben a szükséges lépéseket megtehesse. A gyűlés kisebb vita után a javaslatot elfogadja.

Dr. Nagy Dezső előterjesztést tesz a konventi ügyvitel újabb szervezése iránt, mely szerint a konventi ügymenet vezetésével, az összes levelezésekkel ezután a konvent jegyzője, *Sass Béla* bíztnék meg. Ez a javaslat a konvent egyházi és világi elnökeinek közös megalapodásával készült, a minék a gyűlés előtt mindketten kifejezést is adtak. Ugyanis eddig a konventi ügymenet vezetésében olyan nehézségek fordultak elő, melyeket a püspök, a konvent egyházi elnöke, a legjobb akarata mellett sem tudott elhárítani; mivel a levéltár nem állott rendelkezésére, holott a jegyző — Debrecenben lakván — az ott levő levéltárhoz bármikor hozzájuthat, az ügydarabokat kellően felszerelheti; ezért mutatkozott célszerűnek a jegyzőre bízni azoknak a dolgoknak elvégzését, melyek eddig az elnök teendői voltak. A gyűlés többek, de különösen *Br. Bánffy Dezső* meggyőző felszólalása után a javaslatot elfogadja olyformán, hogy a konvent ügymenetének vezetésével

a jegyző bizatik ugyan meg, de, az elnökség felügyelete és ellenjegyzése mellett s ezért az egyházi elnöknek 1200, a jegyzőnek pedig 1000 korona tiszteletdíjat szavaz meg.

Kenessey Béla előterjeszti a két prot. egyházat közösen érdeklő ügyekre kiküldött bizottságoknak 1902. szept. 30-án tartott együttes ülésének az 1848. XX. t.-c. tárgyában tett javaslatát, mely szerint kéri a gyűlést, hogy az ág. hitv. ev. egyetemes konvent eljárásához hasonlóan a ref. egyetemes konvent is adjon fölhatalmazást a bizottságnak, hogy a testvér bizottsággal karöltve keressenek olyan egyöntetű módokat, melyek szerint a két egyház tekintélyének egész sújával követelhesse az 1848. XX. t.-c. ben lerakott jogokat. De minthogy a jogok pénzügyi képe az adóreform. kérdésétől nem választható el, kéri az előadó, hogy e két dolog együtt tárgyalassék.

A javaslatához többen hozzászóltak. *Bernáth Elemér* azt kívánta, hogy a két dolog ne legyen összekeverve, mert a 48. XX. a két prot. egyháznak közös ügye, holott az adóreform. mindkettőnek magándolga. *Gr. Tisza István* védte a javaslatot, melynek irányát különben is ő adta meg már a mult konventi gyűlés alkalmával. A gyűlés a javaslat értelmében határozott s a bizottságnak a szükséges fölhatalmazást megadja.

Molnár Béla a közjogi bizottság jelentése alapján előterjeszti a kultuszminiszternek leiratát az ápril. májusi konvent 43. számú határozatára, továbbá előterjeszti *Szentmiklósy József* Amerikába választott lelkésznek a newyorki magyar ref. egyház segélyzése ügyében a kultuszminiszterhez terjesztett feliratára kiküldött választ. A segélyezést a kormány föltételekhez kötötten megígéri. A miniszteri leiratok tudomásul vétetnek.

Pokoly József előterjeszti a közigazgatási bizottság jelentés rendén a kultuszminiszter leiratát az 1902. ápril-májusi konvent 33. sz. feliratára. Az ügy behatárta tárgyalását a konvent tavaszi ülésére halasztja.

Ez ügyek elintézése után áttért a konvent a zsinatelőkészítő bizottságok munkálatainak tárgyalására. Általánosságban elfogadtatott az az indítvány, hogy a konvent semmiféle szövegváltozásba bele nem megy, hanem a javaslatoknak tisztán csak elvi oldalát veszi vizsgálat alá. Minthogy azonban a javaslatok, a közoktatási és köznevelési javaslat kivételével csak a gyűlés napján jutottak a konvent tagjainak kezébe, ők a javaslatokat át nem tanulmányozhatták az elvi lényegét maguk előtt ki nem domboríthatták. Így történt azután, hogy a javaslatok tárgyalása némely konventi tagnak saját bevallása szerint felületesen, vontatottan és sok részben csak ötletszerűleg történhetett. Azonban megvígázták magukat az atyák azzal, hogy hiszen az összes javaslatok lemennek a kerületekhez, onnan a megyékhez s viszont ezen az uton újra vissza a konventhez; tehát lesz elég idő a mostaninál behatárta tanácskozásra.

A javaslatok fölött folyó vitát, a mi sok tekintetben a meddőség benyomását teszi reánk, részleteiben nem ismertetjük, de ha akarnák se tehetnék. Teljes képet adni róla a javaslatok nagy anyagalmazának ismerete és a régi törvénykönyvvel való párhuzamba állítása nélkül egyenesen képtelenség; ezeknek mellőzésével pedig teljesen érthetetlen volna. A javaslatok sokszorosítva a konventi jegyzőkönyvek mellé lesznek csatolva s az illetékes helyekre annak idején szétküldözve.

A javaslatok közül legnagyobb terjedelmű az *egyházalkotmányi* 48 oldal félives hasábkokkal. Ké-

szítotték Gr. Dégenfeld József elnök, Kiss Áron, Hegedűs Sándor, Bernáth Elemér és Zsigmond Sándor, ki a javaslatnak egyszersmind előadója is volt. Aztán jön 24 oldalon az *egyházi törvénykezéstről* szóló javaslat, aláírva Antal Gábor elnök és Dr. Nagy Dezső biz. előadó által. A *lelkészválasztási* javaslat 22 oldal, Baksay Sándor, Meczner Béla és Sass Béla előadó aláírásokkal. A *közoktatásügyi* javaslat 20 oldal. Elnök volt Fejjes István, előadó: Radács György. Ez az egyetlen javaslat mely már szeptember elején készen volt s közzé is lett téve.

Egyik legfontosabb kérdés volt az adózási kérdés. Az egyházi törvényeknek 4-ik és 5-ik része körül kerültek tárgyalás alá. A Kenessey által referált új tervezetben változtatások alig vannak. Elismerés illeti tehát Gróf Tisza Istvánt, hogy eszmét dobott a vitába s kimondta, hogy a személy szerint való adórendszer tovább már fent nem maradhat, hanem erejéhez mérten meg kell adóztatni a vagyonos osztályt s kulcsul az állami adóalapot kell elfogadni. Ezt az eszmét ugyan ujnak éppen nem mondhatjuk, mert sok egyházban régesrégén meg is valószínűsítették már (!) de új az, hogy a konvent is ki merete mondani. Így aztán majd csak eljutunk lassacskán oda, a mit mi régen sürgetünk, hogy maximumot nem szabad megállapítani az egyházi adóknál; fizessen mindenki állami adója szerint usque ad maximum gradum! Ez a legkevesebb, a mit az igazság nevében megvárhatunk, a progressiv adózási elmélet ezen túl fekszik! Valamikor elmondtuk mi ezt már a mi egyházkerületi közgyűlésünkön; meg is irtuk e lap hasábjain, de hát akkor az, a mit mondtunk, irtunk, noha az életből vett példával igazoltuk (!) figyelembe sem vétett. Most a Gróf Tisza István felszólalása után hihetőleg másképp lesz, noha bizonyos hogy némi regressiv vonatkozása az elfogadott javaslatnak is van. Az is helyese Gróf Tisza indítványában, hogy csak ott veendő igénybe az államisegély, hol az egyházak a maximális adó mellett sem tudják magokat fenntartani. Autonómiánk megmentésére csakis így gondoltunk. Ezt is kifejtettük lapunk 1901. évi 31, 32 és 33. számában. Tisza Gróf különben ez elvek alapján új adókulcsot csinált s konstata, hogy e szerint az egyházak 75 százalékában az adó a mainak több, mint ötszöröse emelkednék s csupán 25% szorulna segélyre. Ez az indítvány általános helyesléssel találkozott s megbízott az adóügyi bizottság az előkészületi munkálatok mihamarabbi megindításával.

A közalapra nézve kimondatott, hogy nem lehet kevesebb a fizetésre kötelezett egyháztagok állami adója egy és félszázalékánál. Ez ellen alig lehet kifogást tenni. Annál több szó férhet azonban a lelkész-minősítés kérdéséhez! Egyházalkotmányunk szellemében kell ezt a kérdést majd zsinaton megoldani s bár bizonyos kvalifikációtól mi sem akarunk eltekinteni, de abból sem csinálunk titkot, hogy a lelkészek osztályokba (többekbe!) sorozatának nem vagyunk feltétlen barátai. Nincs alkalmunk most e kérdéshez bővebben szólni, de majd valamikor, ha a javaslatok hozzánk is eljutnak (!) okvetlenül meg fogjuk tenni. Szóba jött a lelkészi nyugdíjintézet ügye is s rövidesen az adóügyi bizottsághoz tételét át az adatok összegyűjtése végett.

Végzünk azzal, a mit a hazai összes egyházi sajtó kiemelt: jó lett volna ezeket a javaslatokat idejében közzétenni. A nyíltság és szabadság soha sem ártott a protestantizmusnak. Azok az ügyek, melyek Budapesten tárgyalás alá kerültek, mindnyájunknak ügyei . . .

Egyházkerületi közgyűlés.

(Folytatás.)

Helybenhagyást nyert az az intézkedés, hogy a kollégiumi épületben lakást nem nyerhetett hittanhallgatók 1200 korona költséggel a városban lettek elhelyezve szállásra. Ha azt számítjuk, hogy ugyanilyen okból a tanítóképzészekért évi 4000 koronát ad ki főiskolánk és így a kétféle cím több mint 86,000 korona tőke jövedelmét köti le: erős okunk van óhajtani, hogy az internátus kérdése mielőbb dülőre jusson.

Soós Lajos főisk. háznagy a collegium összes ingatlanairól leltárt készített, melybe felölelte mindazokat a tételeket, a melyek egy ilyen leltárt teljessé tehetnek. A nagy gonddal kiállított nagy terjedelmű munkálat remunerációjaképpen 600 korona honorárium kifizetését engedélyezte az egyházkerületi közgyűlés.

A vésztői egyház azon kérelmét, hogy új építendő pénztári tartozása (1000 korona) elengedtessek, nem találta egyházkerületünk teljesíthetőnek.

V. Faragó Ambrus, nagykőrösi birtokos a bölcsészeti fakultás alapjára történt gyűjtések idején arra kötelezte magát, hogy kizárólag az egyetem javára, ha az létesül, 10,000 koronát fog fizetni. Most azonban azt az ajánlatot teszi, hogy kész befizetni 5000 kort. a korábbi ajánlat megszorító feltételének mellőzésével, ha a korábbi alapítványi kötelezettség alól fölmentetik. Az egyházkerület készséggel elfogadta a nemes alapító ajánlatát. Vártuk, hogy talán indítványozni fogja valaki, hogy néhány ilyen céltalan kikötéssel tett alapítóhoz megkeresés intéztessek a fentebbi szép példa követése céljából. Talán — a mi most késett — nem mulik el jövőre.

A bölcsészeti fakultásra (egyetem) tett alapítványok rendezése s a hátralékok behajtása tárgyában a mult közgyűlésből specifikus megbízást kapott a collegiumi ügyész. Az eredményről be is számolt, melynél fogva a megszüretéseknek igen szép eredménye mutatkozott eddig is, közelebből pedig a törvényes eljárás indítatik meg a tovább is késedelmeskedők ellen. A jelentés megnyugtató tudomásul vétetett. Ezzel kapcsolatban szóvá tétel, hogy a debreceni egyház egyetemi alapítványárói a főiskolai levéltárban s a collegiumi pénztárban semmi okmány sem található. Az igazgatótanács azt javasolja, hogy kerestessék fel ez okmány az egyházkerületi levéltárban; ezenkívül ha ott más, a collegiumra vonatkozó ilyen tartalmu okmányok találhatóznak, tétessenek át azok a collegiumi levéltárba. Azonban az egyházkerület csak a debreceni egyház ne talán feltalálható alapítólevelének az áthelyezését engedélyezi, nehéz lévén meghuzni az áttehető okmányok kérdésében a vonalat, különben is az egyházkerületé a főiskola is.

A főiskolai épület helyiségének tervszerű rendezése s az internátus létesítése érdekében csak alakilag, de nem érdemileg intézkedő javaslatokat terjeszthetett föl az igazgatótanács. Gr. Tisza István tudakozódó felszólalására, hogy az internátus államilag való segélyezésének ügye miként áll, az elnökség azt válaszolta, hogy a korábbi kilátásokkal ellenkezően legujabban olyan értelemben nyilatkozott az államkormány, hogy az internátus segélyezésére semmit sem nyújthat, legfőlebb arra hajlandó, hogy a meglévő épületi helyiségeknek a gymnásiumi oktatás céljaira szolgáló átalakítását segélyezi, ha annak költségei ki lesznek mutatva. Ehez képest egyházkerületi közgyűlésünk újabb intézkedést ez érdemben nem tesz; az általános vonásokban ké-

szitendő terveket, javaslatokat azonban mielőbb bevárja, de részletes s költségbe készülő munkálatok előállítását nem engedélyezi.

Részletes jelentést tett a főiskolai igazgatótanács a collegiumi pénztár 1902/3. évi megvizsgált számadásáról s azzal kapcsolatos ügyekről. A számadást kifogástalannak találván, a számadás terhe alól való felmentést a szokásos fentartással megadandónak véleményezi. Az egyházkerületi közgyűlés a számadás egy részletének kinyomatott és kiosztott példányaiból közvetlenül is megismerkedvén a vagyoni kezelés menetével, a vagyonállás körülményeivel, a felmentést megadta.

Az igazgatótanács jelentése rendjén az egyházkerületi közgyűlés elé került az Andaházi Szilágyi nevelőintézet 1901. évi számadása is. Megjegyezzük, hogy a számadás már ez év február havában kész volt s meg is volt vizsgálva, azonban illetéktelen helyre volt irányítva a felülvizsgálata, s miatt aztán annak fogantatása és az arról szóló jelentés az igazgatótanács gazdasági albizottságának munkálata alapján csak most kerülhetett az egyházkerület színe elé.

A főiskolai igazgatótanács tüzetesen foglalkozott a gazdasági albizottság jelentése alapján fölterjesztésében az Andaházi Szilágyi-nevelőintézet 1901. évi pénztári számadásával, az 1903. évi költségvetéssel és az intézet folyó évi építkezési ügyeivel. Az intézet ügyeinek kezelését — úgy látszik — kevesen ismerik. Azoknak a tájékoztatása céljából meg kell említenünk, hogy az intézet pénztárát 1899. óta a főiskolai pénztárban kezelik s a főiskolai pénztári hivatal állítja ki az évi számadást is. Ezt a számvevői vizsgálat után az igazgatótanács gazdasági bizottsága vizsgálta felül, s ennek jelentése alapján az 1901. évi számadásban (valamint az előbbi években!) semminemű „hiányt” senki nem talált s a kezelő pénztári hivatalt ugye-ez előtt, mint ez uttal is felmentette a közgyűlés a vonatkozó véleményezések alapján a számadás terhe alól.* A mi megjegyzés a jelentés rendjén felmerült, ez nem a számadást, hanem a gazdaság vezetésével megbízott intézeti gondnok eljárását érintette, de a mely megjegyzések a jövőben követendő formalításokra vonatkoztak a következőkben: az étkezők számát s az ételadagok mennyiségét a havi főzési számla bemutatásakor az intézeti nevelő aláírásával ellenjegyezze; a mesteremberek számlájának kiállításában észlelt alaktalanságok jövőre kerültesse ki; a számlákat ezentúl az egyházkerületi számvevő vizsgálja meg és szignálja; a

* Csak sajnálni lehet tehát, hogy ennek ellenére a „Magyar Szó” érdekes tudósítója a nevezett lap 76-ik számában azt írja, hogy »a számadásban az igazgatótanács több hiányt és hibát konstátált» s még sajnálatosabb, hogy midőn az intézeti gondnok helyreigazító nyilatkozata után a „Magyar Szó” 281-ik számában az említett tudósító mentegelőzik: sorainak megírása előtt kimerítő információt nem szerzett a részletek felől. Hiszen a 6082 k. 36 fill. építkezési költség még nem is képezheti a számadásvizsgálás tárgyát, mert az még csak a f. évi dec. hó 31. záruló számadás keretébe fog bejönni. Jól ismerjük azt a csaknem legyőzhetetlen nehézséget, mellyel az egyházkerületi közgyűlési tudósítónak meg kell küzdeni; magunkat se tartjuk csálh talánoknak e munkálkodásunkban, de ha valahol tévedtünk, vagy félremagyarázásra adunk volna alkalomot: a helyreigazító sorok megírása előtt beható tájékozást igyekeznénk magunknak minden irányban szerezni s így elejét vennék annak a feltetésnek, hogy tőlünk animozitás vezérelte volna. Végre is a téves tudósítás rendjén a számadásban „több hiányt és hibát” konstátáltatni az igazgatótanács által, a mikor az nem volt konstátálva: ez nem csekélység, s ezért akár a pénztári kezelés, akár az intézeti gondnok nem éppen alap nélkül é zékenykedhetik.

már egyszer kifogásolt előlegezések legyenek teljesen beszüntetve s ha elkerülhetetlenek, csak a felügyelő-ség jegyzőkönyvbe foglalt határozata alapján utalványoztassanak; ugyancsak a felügyelő bizottság rendezze a Vértessytele ügyletből, a házátvételből származó még elintézetlen részleteket; jövőre az intézeti bizottság vegye felülvizsgálat alá az évi számadást s azután kerüljön az igazgatótanács albizottságának elbírálása alá. A felügyelő nagy bizottság jegyzőkönyvének vizsgálata alkalmával tudomására jött az igazgatótanácsnak az, hogy az intézeti épületnek 2500 korona költséggel tervezett átalakítása s kijavítása végeredményében 6082 kor. 36 fillérbe került. A nagybizottság az épületek jövedelmezőbbé tétele következtében s a miatt, mert a befektetések mehozozzák a megfelelő jövedelmet, indokoltan tudomásul vette a túlköltséget, az igazgatótanács azonban azt a határozati javaslatot teszi, hogy az egyházkerület az ilyen eljárást helyesléssel ne fogadja s jövőre várja el az ehhez hasonló műveletek kikerülését. Ezzel az alkalommal emelt szót Nadányi Miklós egyházmegyei gondnok, mint a nagybizottság nak rokonság révén egyik tagja, hogy ő a 2500 koronás hitel tullepésére adott meghatalmazásról semmit sem tud, annál fogva felelősségre kívánja vonni érette az intézeti gondnokot. Ehez nem járulhatott hozzá a közgyűlés, mert a felszólaló egyházmegyei gondnoknak azért nem volt tudomása arról, hogy az intézeti gondnok a nagy bizottság hozzájárulását kinyerte, mert a kérdéses ülésen ő nem volt jelen, melyre — mint kijelentette — meghívást nem kapott; ezzel szemben azonban a gondnok a közgyűlésen felmutatta a meghívás elküldését igazoló postakönyvet. Az egyházkerületi közgyűlés a határozat kimondását opportunusnak tartotta akkorra halasztani, a mikor az e nemű kérdésben felmerült fegyelmi panaszt a bíróság elítélte. Hogy tudósításunkban ezuttal befejezzük a kötelességünket s e kérdéssel leszámoljunk: jelezzük, hogy a bíróság felmentő határozata után a közgyűlés az igazgatótanács határozati javaslatát határozati erőre emelte. Kívánatos, hogy az animozitás színével bíró ilyenemű incidensek többé ne zavarják az egyházkerületi tanácskozások menetét, melyeknek küzdő teréről a támadófél sem távozhatik mindenkor győztesen. Szükségnek találta még az igazgatótanács javaslata folytán a közgyűlés azt, hogy az intézeti főzönével kötendő szerződésre nézve utasítást adjon, a szerződést az őszi közgyűlésre bevárja; utasítja továbbá az intézeti bizottságot, hogy üléseiről rendszeres jegyzőkönyvet vezessen, s azt szabályszerűen hitelesítve, okmányait csatolva helyezze be az egyházkerületi levéltárba, hogy az a vizsgálatkor rendelkezésre álljon. A mennyiben pedig az intézet ügyei vezetésére vonatkozó rendelkezések részben túlhaladottak vagy egymásnak ellentmondók lennének, a szabályzatokat a tavaszi egyházkerületi közgyűlés idejére a bizottság revideálja, a saját hatáskörét határozottan körvonalozza, s az új szabályzatot az egyházkerületi ügyész egybeállítva mutassa be.

Az akadémiai és gymnásiumi ügyekről szóló igazgatótanácsai jelentések tudomásul vétele közben gr. Tisza István egyházmegyei gondnok két jelenségre kíván észrevételt tenni. A tanulóifjuság erkölcsi érdekeinek szempontjából aggályosnak találja azt a gyakorlatot, a melynél fogva a debreceni főiskolában ünnepélyesen megnyitattik ugyan a tanév szeptember hó 9-ik napján, a tanítás azonban nem veszi kezdetét, sőt napokon át szünetel, a minek köztudás szerint jórészt a közbeeső pótérettségi vizsgálat tartása az oka. Ugyancsak a fel-

szólaló egyh.-megyei gondnok kifogásolja azt, hogy jól lehet a tápintézeti étkezés csak szeptember hó 10-én veszi kezdetét, a tanulók serege be van rendelve, legalább a fennálló rendszer szerint beözönlik már szeptember hó 1—4. napjain. Nagyon helyén valónak találjuk mindkét megjegyzést. Már azt is helytelennek, sőt károsnak nyilvánítjuk, hogy a tanévet kezdő hónap 8—9. első napját a betódult ifjúság százai foglalkozás nélkül vesztegetik el, hiszen a „heverés az ördög párnája.“ Ha aztán a tanév ünnepélyes megnyitása után is napokon át szünetel vagy legalább megszakításokkal megy a tanítás: ezt határozottan káros, sőt következményeiben káros tünetnek kell ismernünk. Éppen ilyen a tápintézeti ellátás elkezdésének késedelmeskedése is. Am vagy ne rendelje be a tanulókat a főiskola a hónap első napjaira, vagy ne zárja el a lehetőséget arra nézve, hogy a tápintézetben megjelenésüktől kezdve — a körülményekhez képest külön díjért vagy a nélkül, a mi a kivétel dolga — el legyenek látva. Csak a ki közéről szemlélhette, hogy hova jut, főként az ujjonnan jött tanuló némelyike a rendszeres ellátás hiányában: az tudja kellően mérlegelni a Tisza István gróf felszólalásának fontosságát. Közgyűlésünk mindkét irányban az illetékes hatóságoktól a tavaszi közgyűlésre a baj orvoslását célzó javaslatot vár be. A tanítás elkezdésére vonatkozólag megköszönjük azt a kérdést, hogy nincsen-e lehetőség arra nézve, hogy a javító és póterettségi vizsgák a vidéki főgymnásiumoknál is tartassanak? Bár honnan származó rendelkezés legyen az, mely ezzel a teherrel a debreceni főgymnásiumot megrakta: kellő információ mellett mindenkor lehet annak megváltoztatását kérni és eszközölni.

A gymnásiumi évváró vizsgálatokra kiküldöttek megnyugtató jelentései örvendetes tudomásul vétettek.

A gymnásiumban létesítendő történelmi és földrajzi új tanszék felállítása érdekében az 1903—4-ik évi költségvetésben fedezet keresésére vett utasítást a collegiumi gazdasági tanács.

A K. Kiss József nyugalomba vonulásával megürülő tanszék betöltésére vonatkozó előintézkedések helybenhagyást nyertek.

Dr. Pallaghy Gyula arra való hivatkozással, hogy a jelenleg követett tanárvalasztási eljárással nem lehet mindenkor sikerült pályázatokat remélni, kívánatosnak találta, ha szóvá tétetnék a meghívás útján való betöltés, esetleg kijelentetnék az, hogy a megválasztandó új tanár magasabb fizetési fokozatba való besorozás felől is biztosították, mert különben a tanítás terén már kiváló érdemeket szerzett tanárok nem fognak pályázni a debreceni főgymnásium tanszékeire. Sinka Sándor felfogása szerint az lenne a kívánatos, ha magasabb összegű javadalmazás mellett lenne a pályázat meghirdetve, másként egyelőre a bajon segíteni nem lehet. Ritoók Zsigmond szerint nagy igazság rejlik abban a kívánalomban, hogy főiskolánk gymnásiumi tanári székeibe mindenkor a legjobb tanérek volnának megnyerhetők s éppen ezért ő a meghívást is megengedhetőnek tartja, bár az azzal járó nehézségeket, hátrányokat is ismeri, mert az érdekek ugy elöttebe léphetnek s előre toluhatnak, hogy valóban nehéz lenne a meggyanúsítást minden irányban kikerülni. A közgyűlés a felvetett kérdésben az igazgatótanács útján megfontolás és javaslattétel végett a tanári karnak ad megbízást.

(Folyt. köv.)

A „Protestáns nyomda.“**

I.

A tiszántuli főtiszteletű és méltóságos egyházkerületnek Debrecenben közelebb tartott közgyűlésén nevezetes ajánlat került felszínre. Vállalkozók az egyházkerület és a református elemek segítségével egy „Protestáns“ nyomdát akarnak szervezni és berendezni, mely nagy idővel, mint a collégiumnak a nyomdája, az egyházkerületé maradna. A főtiszteletű és méltóságos egyházkerület nem ment bele az ajánlat tárgyalásába, hanem véleményezés okáért 3 bizottságnak adta ki azt.

Azt hiszem, hogy nem végzek felesleges munkát, midőn mint magam is nyomdatulajdonos, mint évtizedek tapasztalatai által tanított szakember, őszinte és tárgyilagos véleményt mondok ez indítvány felől, mely avatatlanok előtt és első áttekintésre kecsegtetőnek látszik.

Mert nézzük voltaképpen mi a magva ennek az indítványnak? Eperjessy István könyvkereskedő és Ruzicska Gyula nyomdász debreceni lakosok, azt az ajánlatot terjesztették a főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi közgyűlés elé, hogy ők készek egy nagyszabású 50—60000 kor. értékű nyomdát berendezni, azt évente 3000 kor. értékkel fokozni és 30 év múltán, ezen nyomdát mindenestől az ev. ref. egyházkerületnek ajánlani, ha ezen ajándék ellenében az ev. ref. egyházkerületi közgyűlés:

a) a tulajdonában megjelenő összes tankönyveket, kiadványokat fokról-fokra, már a mint ez az eddigi vállalkozókkal kötött szerződések lejártá után lehetségessé válik, — e nyomda útján állítaná elő,

b) az anyakönyvi, népiskolai rendtartási nyomtatványok, minden néven nevezendő egyházkerületi és kollégiumi nyomdai munka, mint a *konventi, egyházkerületi, egyházmegyei* jegyzőkönyvek és körözüvények, iskolai értesítők, kezelési nyomtatványok stb. kizárólag e nyomda által állíttatnak elő, illetőleg ha a nyomdávalalattal kapcsolatos könyvkiadó hivatal bizatnék meg ezek előállításával, colportálásával stb. stb.

c) ha mintegy erkölcsi kötelezettséget vállalnának az egyházkerülethez tartozó egyházmegyék, egyházközségek stb. hogy nyomtatványaikat e nyomdában állíttatják elő. Ez az óhaj ugyan inkább a sorok között olvasható vagy még inkább a sorokból vonható le; mert csakis az adná meg a biztos alapját és a józan vállalkozással kapcsolatos értelmét e nyomdának, hogy a mi az ajánlati levélben egész nyíltan nincs kifejezve megvalósulna, tudniillik, hogy e vállalat támogatására és fentartására az egyházkerülethez tartozó összes egyházmegyék, egyházközségek stb. megnyeretvén, egyesüljenek. Számításba vevén e támogatásnál az ev. ref. lelkészek hűségét, kik magától érthetőleg, nyomás vagy bármiféle felszólítás nélkül is tehetségök és szükségletük szerint mozdítanak elő ezen „Protestáns nyomda“ ügyét, az egyház célját és érdekeit vélvén ezáltal is előmozdítani.

Megvallom, hogy ilyen burkolatában a református egyházi körök előtt, az első pillanatra, kecsegtetőnek tetszik ez az ajánlat, hisz a „Debreceni Protestáns Lap“ nagyérdemű szerkesztője is azon megjegyzéssel emlékezett az ajánlat bemutatásakor lapjában, hogy az „figyelemre méltó ajánlat.“ Minthogy ez igaz is, bárha nem

* Az Eperjessy-Ruzicska-féle ajánlatot én „figyelemre méltó ajánlat“-nak neveztem. Ezt most is fentartom. De én teljesen önzetlenül és szigorú tárgyilagossággal kívánván ez ügyet kezelni, — kötelességemnek tartottam e cikket szíves készséggel kiadni. Győzzön a jobb. Szerk.

egészen is új eszme, mert éppen e sorok írója volt az, a ki 1896-ban, noha más formában és más helyen azt vetette föl, hogy a központban egy „Protestáns nyomdát” alakítsunk, melynek részvényesei a ref. tanárok és esetleg azon (egyházi) érdekkörök legyenek, kik a munkákat szolgáltatnák; hogy ezáltal, az üzérkedés helyett, a haszon is a munkát adók között oszoljon meg.

Ebből eléggé kitetszik, hogy magam is nagyhatásnak, nevezetes horderejűnek tartanám és tartom a „Protestáns nyomda” felállítását, mert szerintem, már magában a debreceni egyházközségnek, a kollégiumnak és a hozzátartozó iskoláknak rendkívüli nagy nyomtatványszükséglete indokolta, életrevaló szükséges, hasznos vállalkozássá teszi azt.

Elmondom, hogy miért? De még mielőtt az indítványt illetőleg az ajánlatot részletezném, mérlegelném és boncolnám, rámutatok, hogy miféle nyomdai szükségletei vannak az egyházkerületnek. Ugyanis ezeket a szükségleteket a véleményezésre hívott bizottsági tagoknak is ösmerni kell, hogy helyesen alkossák meg az egyházkerülethez nyújtandó véleményöket.

Azt hiszem, nem csalódom, ha azt mondom, hogy a nyomtatványszükséglet körülbelül így oszlik meg:

Könyvek (melyek jelenleg a budapesti Hornyánszky-cégnél készülnek) évenként circa	50.000 korona
Az egyház-ker. nyomtatványszükséglete	4.000 „
Az egyház-m. nyomtatványszükséglete	1.000 „
A debr. egyházközség	6.000 „
A kollégium	2.000 „
Különböző bizottságok	1.000 „
Az összes iskolák	4.000 „
A zoltárok	10.000 „
Debreceni Protestáns Lap	4.500 „
Ifjúsági Közlöny	2.000 „
A Debrecen városába gravitáló egyház-megyék szükséglete	4.000 „
Az egyházkerülethez tartozó többi egyház-megyék és egyházközségek (melyek természetesen erkölcsileg kötelezve éreznék magukat a Protestáns nyomdában dolgoztatni) évi szükséglete circa	60.000 „

Összesen cca.: 148.500 korona

Ehhez jön még a közönség óriási szükséglete, mely annyival is inkább fokozódik, mert ez míg egyrészt a protestáns nyomda pártolásával magát a protestáns ügy pártolását véli szolgálni, másrészt pedig fokozná a vállalat forgalmát az a végtelen bizalom is, mely az ily erkölességi vállalatok iránt szokásosan támad, midőn az egyházkerület fennhatósága alatt működik. Ez az összeg bátran tehető ismét 40.000 koronára s így az egész évi szükséglet és forgalom, a tanárok szükségletével együtt, kis ügyességgel, **ilyen cég alatt könnyűszerrel 200.000 koronára fokozható.**

Ez csak a nyomtatványokra vonatkozik, de hogy mennyit jövedelmezhet a kiadvállalat is, azt nem tudom, ahoz nem értek, úgy mint a könnyvnyomdához, azonban könnyen elképzelhető, midőn tudjuk, hogy a László Albert és társa cég csupán a proviziós %-ból 2000 koronát térít vissza évente, (itt megemlítem, hogy a debr. ref. egyház a várostól 1000 korona értékű ingyen nyomtatványban részesül.) hát még Eperjessy István %-a a zoltárok és énekeskönyvek után, talán-talán nem tuzok,

ha a kiadványok összes jövedelmét évi 6000 koronára becsülöm. Ezzel azonban nem foglalkozom, mert csakis a magam mesterségéhez tudok szakszerűen hozzászólni. Egyébként a kiadványokról a véleményadásra felhívott t. bizottságok talán a hiteles könyvekből is tájékozódhatnak. E könyvekből szerény nézetem szerint, szintén nagyon tanulságos, hasznos és becses következtetéseket vonhatók le.

Mindezek előrebocsátása után rátérek a tulajdonképpeni ajánlatra és őszintén mondom, hogy az Eperjessy és Ruzicska urak ajánlata rendkívül naiv, a mint azt egy következő cikkben bizonyítani is fogom. De addig is a t. kiküldött bizottságokat jó eleve figyelmeztetem a legmesszebbmenő tartózkodásra és arra, miszerint az ajánlattevők beadványa a nagy haszonnal, támogatással szemben alig nyújt valamivel többet a semminél.

Ezen és a következő cikkemmel azt is óhajtom elérni, hogy több kartársam is szóljon hozzá a fontos ügyhöz és adjanak minél részletesebb szakszerű felvilágosításokat, mert érdemes az egyház iránt való tekintetből is e kérdés legteljesebb tisztázása.

Hoffmann Sándor
nyomdatulajdonos.

IRODALOM.

A Hitetlenek Hite.*

(Adventi beszédvázlat.)

A. i. Máté XIV. r. 2. v. „Akkor az időben Heródes tetrarka hallá Jézusnak hírét és mondá az ő szolgálóinak: Ez ama Keresztelő János, ő támadt el a halálból és annak okáért cselekszenek ő benne e csodák.”

A hitbéli közömbösség napjaiban, mikor azt mondjuk, hogy minden hitet és meggyőződést tiszteletben tartunk, mikor a hit kérdéseit a tiszteletben tartásnak ily udvarias kijelentésével, mint végkielégítéssel kívánjuk nyugalomba bocsátani, mondom a közömbösség napjaiban már már alig érthetjük meg, hogy az emberiség nagy küzdelmeiben és legmerészebb mérközéseiben miként állhatott a küzdőterén zászló gyanánt éppen a hitbéli meggyőződés? Már-már alig értjük, hogy egyik, vagy másik hitelvből hogyan csinálhattak oly fontos kérdést az emberek, hogy egy egy ily kérdés körül nagyok és kicsinyek egyenlő feszültséggel és elszánt-sággal szálltak sorompóba. Pedig ma is úgy van. Ma is ott verejtekezünk, a hol őseink, bár másféle érzülettel és szándékkal. Atyáink küzdöttek versenyeztek a hit igazságainak fölmagasztalásában, mi izzadunk ugyanazoknak megkicsinylésében, letagadásában. Közömbös hideg nyugalommal mutatjuk, hogy keblünket nem hevítí, semmi hit, nem égeli sem aggály, semmi kétely. Pedig nem igaz. Csak a Heródes táncát járjuk mi is, kicsinyelve a János elveit, kicsinyelve magát az Urat. Hisszük, hogy Heródes hitetlen volt, hisszük hogy hit nélkül megélhetünk mi is. Tagadjuk a légtér tét, de hisszük a hitellenség valóságában, életképességében, hisszük a saját hitellenségünk valóságában, lehetőségében. Szóval hisszük, valljuk a legképtelenebb hitet és e mellett kitartunk, a míg lehet. Ne ámítsuk magunkat, tekintsük magát a valót. Hiába hordunk álcát,

* Mutatvány Vásárhelyi Zsigmond sajtó alatt levő predikációiból.

hiába játszodjuk a hitetlent, hiszünk valamit mi is... Hiszük a mit Heródes hitt és annyi más balvégzetű hitsorsosai.

Korunkat semmi se érdekelheti jobban, mélyebben mint a Heródes hite és általában a hitetlenek hite, mert ez a hit a mily visszás és veszedelmes, éppen olyan tanulságos. Mit hitt hát Heródes és mit hisznek a hitetlenek? A mit Heródes hitt, a mit a hitetlenek hisznek és vallanak, az a legveszedelmesebb hit, a legszomorubb remény. Igen, mert a hitetlenek hiszik a halált és vallják a föltámadást... Hitők szomorú és veszedelmes hit, mivel ők hiszik:

- I. az igazság halálát,
- II. a bosszuállás föltámadását.

I.

Véges értelmünk régóta sejtí, sőt ma már világosan tudja, hogy rendeltetésünk az igazság megismerése, a tökéletesedés útjának buzgó keresése, hogy legyünk tökéletesség gyermekei, miként a mi mennyei Atyánk tökéletes. Az igazság látszere tudásunk volna, de ezt oly keskeny láthatár övezi, hogy ama messzebbható távesövet, a hitet egy percig se tudjuk letenni. Addig míg valamit megfoghatnánk, fölvevésekre támaszkodunk. Fölvevéseinket a hit előlegezi, sejtelmünket, gyanításainkat is az táplálja, naponként megosztván kenyerét és mindazt, a mije vagyon. Fölvevésein legtöbbször életképesek lévén, igazságokká izmosodnak, de akkor meg is tagadják származásukat.

Fölvevéseink és képzeteink annyira egybefonódnak a hittel, hogy egymástól alig szakíthatók el. A velünk született eszmék létezését és a hit öröklétüségét, lényegünkhöz tartozását a tudomány tagadja, de az igaz marad, hogy képzeteink tartalma és rendje ünemények igaz rendjevel csodálatosan megegyezik. Lelkünk hát összhangban áll a tényekkel és igazságokkal, sőt a valóság érzékeny mulatója, úgy szólván hü visszhangja a s tüköre. Mi következik ebből? Az, hogy az igazságot csak szájjal és szóval tagadhatjuk, de azt lelkünkbenél ki nem utasíthatjuk, bensőnkben élő, folyton zengő visszhangját el nem némíthatjuk. Lelkiismeretünk felett kényuralmat nem gyakorolhatunk. Ha mégis ezt tesszük, ha mégis hinni próbáljuk az igazság vesztét, halálát, ha mégis hinni merjük lelkiismeretünk leigázható voltát: a meghasonlás meredekjére álltunk, honnan a kárczat örvényébe taszít egy napon a kérlelhetetlen lelkiismeret.

Akarva, nem akarva — be kell hát vallanunk, hogy hit nélkül meg nem állhatunk, igazság nélkül és annak világossága nélkül nem járhatunk és nem láthatunk. Vezérünk: a hit; éltetőnk a világosság. A világosság nem pusztán életfeltételünk, nem is előjogunk, hanem sorsunk, miként az anyagi világosság a föld minden lényének. A sötét pincékben fakadó növénycsirák az ajtó felé fordulnak parányi szemekkel. Nem az ajtót keresik, hanem a világosságot... és tanítják az embert. A hegyszakadékokban sarjadó fák nem a mélységbe hajolnak, hanem a magasság felé pillantanak. Nem a magasságot keresik, hanem a világosságot és tanítják az embert. Ha oszladozik az éj homálya, a föld növénynepe napkeletre fordul sóvárgó tekintetével, keresve az első sugarakat az új világosságot. És ha megpillanták az új fényt; milliónyi szemek örömkönnnyekkel telnek meg, jó illattételel fohászknak. Könnyeiket harmatnak mondja a földi ember, fohászukat illatnak, de egyikből sem tanul semmit. Nem veszi észre, hogy ezek is a világosság gyermekei, a

fény hálás tisztelői, kik életelemüket meg nem tagadják, sorsukat meg nem utálják.

Magát az igazságot nem is utálna meg Heródes, csak ne volna annak oly szigorú követelménye, oly életbevágó jelentősége és ne volna oly erdes csiszolatlan tolmácsolója, minő ez a János!... A világosság kifogástalan, de az ajtó, a melyen behatol, az ablak, melyen átszűrődik és a helyzet a mit megvilágít: az mind bántó, nyugtalanító, tehát inkább a világosság sem kell, inkább maga az igazság is némuljon el.

Heródes kifogásai visszhangot költenek közöttünk is, hiszen olyan méltánylást érdemlőknek látszanak... Az igazság lehetne kiméletesebb is, a próféta kissé simább, tapintatosabb, azok a keresztyén elvek egy kis korszerű módosítással is szépek, jó hangzásuak lehetnének, hiszen ma már úgy sem a lényeg dönt, hanem a formulázás, meg a modor. Istene, az igazságot mindnyájan tiszteljük, becsüljük, de... kár, hogy az igazság legtöbbször olyan rossz modorban szólal meg. Bizony idejét multa az a durva teveször köntös...

Ime nem is vagyunk kegyellenebbek Heródesnél. Nem is kívánunk többet, csak annyit, hogy a próféta tanuljon meg, vagy hallgatni, vagy alkalmazkodni... A világosságnak tisztelet, becsület, de... ne világítson mindenüvé!...

És... Jánost, a rossz modoru szokimondót meg sem öljük, Minek? Elevenen is elföldelhetjük, ha rá sütöttük, hogy faragatlan, rossz modoru, összeférhetetlen esiszolatlan próféta.

A föld növény-nepe örömmel üdvözi a napot, ha felhők táborában bujdosik is, örömmel köszönti a reggelt, ha menydörgéssel támad is az új fény. Millió és millió lombzat szemében hálaköny csillog, hiszik ők a világosság életét, újra meg újra föltámadását. Miért nem tanul tőlük az ember? Heródes miért öli meg Jánost, miért zuzza szét az igazság edényét, miért rontja szét a világosságot bevezető ajtót? Hiszen János csak egy ajtó vala; a világosságnak még sok ezer ajtó van. Miért hát a hitetlenek dühöngése, erőszakossága? Mert hiszik az igazság halálát. Balga hit, veszedelmes hit. Vigyázz hitedre földi ember. A mint hiszesz úgy ítélz és úgy élsz; és a mint ítélz: a szerint itéltetél.

II.

A hitetlenek azt hiszik, hogy hitők a legeszeszérűbb, holott az ő hilk a legképtelenebb és legrendkívülbb hit. Egynek tekintik a hitet a prófétaival, a tudományt a tanítóival, az igazságot a könyvvel és írással. Megölik a prófétaikat és hiszik, hogy megölték a hitet; elnémítják a tanítót és vélik, hogy elnémítják a tudományt; elkárhoztatják, elátkozzák a könyvet, megégetik az írást és örülnek, hogy megfojtották az igazságot. És ilyenképpen hiszik az igazság halálát, az eszme végpusztulását. És nem veszik észre, hogy semmit sem ölhetek meg, csupán lelkök jobb sugalatait zárhatták koporsóba, csak szívök lön halott és keblök sirgödör. És nem veszik észre, hogy eme lelki fölbomlás, a bensejükben megindult bus fölosztás — mint a földben rothadozó mag — magában rejti a föltámadást.

És lát lelkök föltámadást, a hitők szerint valót, megtévedt képtelen hitnek képtelen gyümölcsét, gonosz vetésnek kétségbe ejtő aratását.

Heródes hívé az igazság halálát, most hiszi és hirdeti a bosszuálló igazság föltámadását. Szívében a bün és vakhit sirja sötélik, abból csak a megtorlás

angyala támadhat föl, ki ezt mondja: jöjj és számoljunk.

És ezt már nem János hirdeti neki, hanem a szívében lévő temető, melyben e koporsók, a halottak megrázkódnak, a bűnök emlékei lepleikből kiszállva előlépnek, dacosan, merészen arcába tekintenek.

A föld népe örömmel ünnepli a szabadítót, a csodatevőt, a szenvedők orvosát, kinek szórólapátja kezében vagyon, kinek ösvényein János uttörő vala. Még most veti fejszejét a hiábavaló fák gyökerére, még nem ment be az ő dicsőségébe, még nem támadott fel, sőt még nem is szólott föltámadásról. És ime már hirdeti valaki a föltámadást és éppen egy hitetlen hirdeti.

A ki eljövendő vala és a ki hatalmas beszédekben és cselekedetekben eljött: a Jézus, kiből Isten atyai jósága támadott fel és jött az emberekhez, nem a bosszuállásnak lelke. De ime a hitetlen nem Jézust látja benne, hanem Jánost, a megölt igazságot, ki neki föltámadt bosszuállás angyalául, ostorozójául.

Künn a távolban zeng a nép örömjaja a látott, hallott csodadolgok felett; itt egy láthatatlan kéz megrázza Heródes ajtaját, elébe lép egy felelmetes emlék és ő felkiált: Ez ama Keresztelő János, ő támadott fel a halálból!

Bevallja, hogy a kinek dorgálását elszivelni nem tudta, kinek véres fejét elfeledni nem bírta, kinek igazságában és küldetésében hinni nem akar: az erősebb volt mint a halál, erősebb mint a pallos, az föltámadott s most hozzá utalán számadásra jár. Vallja, hirdeti, sőt bizonyítja, megokolja, mondván: annak okáért cselekesznek benne e csodák.

Hiszen hát a föltámadásban, hiszen a csodában, hirdeti, sőt bizonyítja mind a kettőt. Bizony erős a hitetlenek hite és csodálatos az Ur akarata.

Néhány nap előtt kacagta volna, lenézte, elüzte volna azt az udvroncot, ki neki csodákról szolt volna és föltámadásról. Most ő hirdeti.

Hisznek hát a hitetlenek is! . . . Csak az első prófétát, az első tanítót ölik meg, csak a korán jött intést kacagják ki, de az utolsót megszivelik. Van hát olyan óra, ha későn is — melyben a hitetlenek szíve is kész a vallástételre. Csak korán jövő próféták utasítatnak el, de a későiek, az utolsók szerencsésebbek.

Atyámfiai, én azért nem sietek a hitetlenek szívére idő előtt megostromolni, idő előtt zavarni, avagy terhelni.

Hitetlen felebarátaim, most se kívánom, hogy nekem hidjete, higyjete csak nagynevű hitsorsosotoknak Heródesnek. Ő elég hathatósan hirdeti a föltámadást, meg is tudja okolni a maga hitét, mondván: annak okáért cselekesznek benne e csodák. A csodákról is hivatott ítéletet mondani, hiszen önmagán tapasztalható azokat. Hol van nagyobb csoda, mintha a hitetlen a csodák megvetője, lenézője hívővé lesz és hitét csodákkal bizonyítja?

Én csak arra intelek hívő és hitetlen felebarátaim, hogy egyedül a Krisztus föltámadásában és föltámasztó hatalmában, az igazság örökkévalóságában és a kegyelem kilogyhatatlanságában higyjete, hogy feltámadjatok az életre! Ámen.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az Országos református tanáregyesület ez év ápril. havában Debrecenben tartott alakuló közgyűlésén egy bizottságot küldött ki a gymnásiumok szá-

mára magyar irodalmi olvasókönyvek szerkesztése végett. E bizottság, melynek tagjai Váró Ferencz elnöklése alatt: Kaposy Lucian, ifj. Mitrovics Gyula, Erdélyi Lajos és Gulyás István gymnásiumi tanárok, november hó 23-24. tartotta első összejövetelét Budapesten s a nagyfontosságú ügyben örvendetes megállapodásra jutott. Megállapította az olvasókönyvek szerkesztésének főbb elveit; kimondotta, hogy mind a nyolc osztály számára ez egységes elvek szerint tartja szükségesnek az olvasókönyvek összeállítását; kijelölte már most a feldolgozandó anyagot; elhatározta, hogy az első osztályon kezdve azonnal munkához lát s a jövő év folyamán az első három, esetleg a negyedik osztály olvasókönyvét is sajtó alá rendezi; felosztotta tagjai közt a munkát különös gondot fordítván arra, hogy mindenki munkája mindenki kezén keresztül menjen, hogy a könyv a kielelt elveknek annál inkább megfeleljen. A bizottság terjedelmes munkálatából ezuttal csak annyit említünk, hogy főszempontul a szerkesztésben az irodalmi oktatást és a protestáns nemzeti szellem tiszta világitásba helyezését tüzte ki.

— **Érettségi vizsgálat a debreceni ev. ref. főgymnásiumban.** A debreceni ev. ref. főgymnásiumban a decemberi javító és pótérettségi vizsgálatok következőleg tartatnak meg: Írásbeli vizsgálatok december 15-19. napjain; szóbeli vizsgálatok december 22. napjain. Jelentkezni lehet az írásbelire dec. 14-én déli 12. óráig; a szóbelire dec. 20-án déli 12 óráig a főgymn. igazgatóságnál. Teljes tisztelettel: Debrecen, 1902. december 2. Török Péter h. igazgató.

— **Báránybőrbe bujt farkasok.** Stern Herman lapunkban közölt ilyen című irata külön füzetben is megjelent. Kapható szerzőnél Debrecen Árpád tér 8. sz. a. Ha valaki legalább 10 példányt rendel meg, akkor példányonként 12 fillé jével megkapja. Ellenben 10-nél kevesebb példányt szerző 20 filléرنél olcsóbban nem adhat. Ajánljuk ez újabb füzetnek a nép között minél nagyobb tömegben való terjesztését.

— **A debreceni ref. collegium viszonya cikk** (e Lap 47. számában) utolsó oszlopán (726. lap) 3-ik sorában „Pesti Máté óta“ szavak törlendők. Fentebb említve van, hogy az a ház „a 18. század közepe óta“ az egyház tulajdona.

— **Segélyek szétküldése.** Az egyházkerületi pénztári hivatal november hó 3-án adta postára a református segélyegylet pénztárából és a rendkívüli szükség fedezésére fenntartott államsegély részletből az őszi egyházkerületi gyűlés idején megszavazott és utalványozott segélyeket. Lapunk 47-ik számában közzétük volt a segélyben részesülők névsorát, az előlegezen beküldendő s bélyeggel szabályszerűen felszerelendő nyugtára a nt. esperes urak fogják tovább küldeni az összegeket.

— **Az „Ébresztő“ szerkesztőjétől.** Buday János lelkészársam, az „Igazmondó“ szerkesztője a napokban szétküldött körleveleiben annak tudatása mellett, hogy lapja a téli hónapokban is meg fog jelenni, jelezte azt is, hogy lapjának én is egyik szerkesztője leszek. Tény, hogy Eperjessy István ur az Igazmondó új kiadója felszólított a nevezett lap szerkesztésében való résztvételre; azonban én azt bizonyos és nem csak tőlem függő feltételhez kötöttem. Éppen ez utóbbi ok miatt az ez ügyben történt beszédünk tárgyalanná vált s én az Igazmondó szerkesztőségébe be nem léptem s annak tagja nem vagyok. Midőn ezt hitestvéreim szíves tudomására hozom, kérem becses pártfogásukat az Ébresztő részére. Vagyok teljes tisztelettel

Körösladány, 1902. nov. 30. Tóth József ev. ref. lelkész, az *Ébresztő* szerkesztője.

— **Pályázat vallástani kézikönyvekre.** A dunamelléki ev. ref. egyházkerület irodalmi bizottsága pályázatot hirdet középiskolai vallástani kézikönyvekre. Nevezetesen 1. „Az isteni kijelentés az ó és újszövetségi” szentiratokban a középiskola 1. és 2. osztályai számára. 2. A keresztyén hittan és erkölcstan elemei a középiskola 3. és 4. osztályai számára. 3. A keresztyén egyház története a középiskola 5. és 6. osztályai számára. 4. A keresztyén hittan és erkölcstan foglalta a középiskola 7-ik osztálya számára. A midőn ezt így általánosan közzé tesszük, nem mulaszthatjuk el abbéli nézetünknek kifejezést adni, hogy miután a pályázat egészen szabad és abban az összes ev. ref. egyházkerületek írói részt vehetnek: az volna a célszerű, ha a pályázat feltételei az összes hazai ref. jellegű lapokban szószerint és hirdetés alakjában közre bocsátatnának. Ezek a feltételek és tudnivalók kefelematban ugyan most mihozzánk is beküldettek, de oly terjedelműek azok, hogy mint hirt nem lehet szószerint közreadni. A tiszántúli egyházkerület ilyen esetben legalább addig el szokott menni, hogy a pályázati hirdetés szövegét beküldi a „Prot. Egyházi és Isk. Lap”-ba is; de szerintünk még ez sem elegendő; meg kellene az efféle dolgokat hirdetni — ismételjük — az összes hazai ref. sajtóban. Ezt az ügy érdeke kívánna így, mert nem éppen szükséges, hogy a pályázók az illető egyházkerület írói sorából kerüljenek ki.

— **Magyarok a pápánál.** A „katholikus egyesületek országos szövetségének küldöttsége” Rómában járt, hogy a pápát 25 éves jubileuma alkalmával üdvözölje. Persze vittek egy kevés péterfillért is, melynek egyik felét ifj. Zichy János gróf adta át; ezt részben a „katholikus egyesületek” gyűjtötték, részben Császka György kalocsai érsek adományozta; a másik felét Palotay prelatust nyújtotta át, mint a n.-váradai káptalan és egyházmegye gyűjtését 11,173 korona 75 fillérben. Egyik klerikális lap tudósítása szerint a pápa, a ki „az ő derék magyarjainak kedélyes andienciát” kívánt adni, beszéde végén azt hangoztatta, hogy „össze kell egyeztetni mindig a katholicizmust a hazaszeretettel. Kár, hogy „ő szentsége” meg nem adta a jó példát erre az összegyűjtésre azzal, hogy küldte volna vissza mind a két péterfillér szállományt az éhező máramarosmegyeieknek! . . .

— **Te monád.** Egyik klerikális ujság a dogmatikai toleranciát tényleg nem létezőnek ismeri, mondván hogy „a hitvallások nem tekinthetik egymást kölégáknak. A katholicismus nem, mert meg van győződve, hogy Istennek hamisítatlan (?) és csonkítatlan (megcsonkítva aligha van, inkább meg van toldva) kinyilatkoztatását ő tartalmazza.” (Ismerjük-e farizeusi önteltseget); „a protestáns felekezetek sem, mert ezek azt tartják, hogy ő náluk van meg Istennek az igéje viszonylag legtisztábban, amíg a katolikus egyház tele van sötét babonával, úgy hogy kulturális és felebaráti kötelesség embertársainkat az erkölesi piszoknak a gyűjtő helyéből kiragadni. Azt jegyezhetnők meg, hogy „te monád”. De nem tesszük; mi erővel kiragadni senkit sem akarunk sehonnán. A ki jól érzi ott magát, hát had üljön ott. Majd odebb megy, mihelyt észre veszi, hogy hol életadóbb, üdebb a levegő. Mi csak azt várjuk, követeljük, hogy hagyjon békét nekünk s hiveinknek a sátán incselkedésével teljes csábitásnak, az erőszakoskodásnak, fondorkodásnak s az anyagi gazdagság és világi nagy fénynek fogásaival a klerikális-

mus eszközt is válogató s határt nem ismerő uralmi törekvése.

— **A papi nőtlenség ellen** több déli olaszországi városban és faluban mozgalom indult meg és pedig katolikus papok körében. A molfettai püspök erről értesülvén több papnak eltiltotta a papiteendők végzését és Rómába jelentést tett az esetről. A dologban az a legérdekesebb, hogy miután ezt a kérdést a Vatikánban tanácskozás tárgyává tették, az ugynevezett „haladó elem” elég tekintélyes számmal pártolta ezt a kérdést, mert a molfettai püspök jelentése szerint a papi nőtlenség ellen kikelő papok nem hajlandók magukat alávetni a Vatikánnak követeléseik nem teljesítése esetén. Tehát már a reform. eszméje a Vatikánba is!

— **Theologiai akadémiánk köréből.** E hó harmadikán délután *Bartók Jenő* dr. nyiregyházi ev. ref. lelkész, mint theol. magántanár, az első számú akadémiai teremben, a dékán és szép számú akadémiai hallgatóság jelenléte mellett, előadást tartott, exegetikai és dogmatikai megvilágítással fejtegetvén „az egyház” fogalmát, lényegét, hivatását és célját. E hó tizedikén délelőtt tíz órakor meg, a hatodik számú akadémiai teremben *Lencz Géza* theologiai licentiatustiszaroffi ev. ref. lelkész, licentiatusi oklevelének honosítása indokából, a feltételül kikötött theol. akadémiai magántanári próba előadását tartja meg, az akadémiai ifjuság, a főiskolai tanárok, a magántanárképesítő bizottság tagjai, a társadalmi előkelőségek és az egyházkerületi elnökség jelenlétében. Az üdvözlő beszédet Dr. Erdős József dékán, mint ez idő szerint a magántanárképesítő bizottság elnöke fogja tartani.

— **Ultramontán irmodor.** Legközelebb egy igen magas állású s különben általunk férfias nyíltságaért s egyéb érdemeiért is tisztelt hitsorsosunknak némi kifogása volt lapunk ellen azon az okon, mert ugymond: „igen keményen bánunk el a katolikusokkal!” Pedig dehogyan a katolikusokkal! Mi nekünk semmi bajunk a katolikusokkal! Nem szoktuk mi soha hitvallások szerint osztályozni az embeket; van — Istennek legyen hála — elég sok jó emberünk a katolikusok, sőt még a zsidók között is, ahoz hogy ezt bátran kimondhassuk. Hanem a klerikálismus, jezsuitismus vagy ultramontanismus ellen küzdeni egészen mást jelent s e küzdelmünkben bizony keményen kell magunkat tartani. De hogy igazságosak lehessünk, figyelembe kell venni az amonuan jövő hangokat is. Ime egy kis mutató a „Magyarállam” dec. 4-én megjelent számából; „*Bánffy most egyszerre roppantul megszeretett hitsorsosainál akarja népszerűségét megnádalni; és sajna! bizonyos mértékig számíthat is rá; mert Magyarországon mindig akad sok bolond, a ki csak azt hallja és tudja, a mit valaki ma mond neki; csak mentől magasabb hangon és szemérmelenebb prozopoeiával mondja*” no! azt hisszük: ilyen irmodorral mi már soha nem dicsekedhetünk. Se kedvünk, se izlésünk hozzá!

Szerkesztői üzenet.

X. Y? Az 1868. LIII. t.-c. 22. §. így szól: „Temetőben a különböző vallásfelekezetek tagjai vegyesen és minden akadály nélkül temetkezhetnek.” E törvény tehát csak a vegyes temetkezés lehetőségét mondotta ki; de nem rendelkezett imperative. E hiányt pótolta az 1876. LIV. t.-c. 16. §-a, melyben ez mondatik: „Minden község köteles egy a helyi népesedési és egészségügyi igényeknek megfelelő, kellőleg berendezett községi temetőhelyet fenntartani. E kötelesség alól csak az esetben engedtetik kivétel,

ha a községben egy, vagy több felekezeti oly temető létezik, melyekben a temetkezés szabadsága biztosítva van." Ebből világos, hogy a) ha a baptisták fo ma szerént ki nem léptek az ev. ref. egyház kebeléből, hanem ennek fenntartásához adójukkal hozzájárulnak, — akkor az ev. ref. temetőbe szabadon temetkezhetnek. b) Ha kiléptek és így reformátusok lenni megszűnven, az ev. ref. egyház fenntartásához hozzá nem járulnak (de csak is ez időponttól kezdve!) ugy a ref. egyháznak, mely a maga temetőhelyeinek önrendelkezési joggal bíró tulajdonosa s temetőire állanlóan kötelezik: joga van ahhoz is, hogy a belőle kilépett baptistáknak az ev. ref. egyház temetőjébe való temetkezést meg ne engedje. c) Ez esetben azonban vizs nt a baptisták követelhetik a *közsegtől*, hogy az az 1876. évi 14. t.-c. 116. §-a értelmében községi temetőhelyről gondoskodják. Különben beküldött cikketet már legközelebb adni fogom. — **G. I. Dr. Helyben.** Megkaptam s a mostani számból csak térszűke miatt maradt le. De már legközelebb helyet adok neki. Addig szives elnézsedet kérem. — **V. I. Rév.** Hogy olvastam-e a „Debrecen”-ből összeütközsedet Sipossal a „dákó-román pópával?” Hát igen, — olvastam! Lásd, milyen becsületes jó magyarnak gerálta magát ez az ember mindannyiszor, valahányszor vele a mult nyáron összeütöttünk! Igazán kétségbejítő helyzet! Minden oldalról szorongatnak ostromolnak bennünket szegény kálvinistákat. Pedig vannak vidékek, — ilyen a tettek is, — hol minden egyes kálvinistában egy-egy magyar vész el! De nem szükség ezért még Révre sem menni tanulságos példáért. Közelebb is találunk ilyet. Van dél Biharvármegyében egy kis község, — neve *Darvas*; a bihari egyházmegyébe tartozik ez is; lakosságának fele tiszta református volt s merem mondani, közmivelttség tekintetében e magyar református lakosság messze kimagaslott már abban az időben is, mikor a nép iskoláztatása nálunk törvényhozásilag még nem volt szabályozva. Tény, hogy ezelőtt 30 esztendővel sem ismertem már e községben magyar embert, a ki írni, olvasni ne tudott volna. Fele azonban e kis községnek görög-orthodox vallá-u oláh. Nagy időkön át, — bár csak egy utcával, — de élesen el volt választva a református magyarság az oláhágtól s még e ak hivat se próbált venni az oláh a magyarok között. Az utóbbi időben fordult a világ! Napról-napra nyomul előre az oláh; telket, birtokot, — ha eladó, — ő veszen meg s ma már külbirtokot és belső telket véve, több mint

20—25 oláh család élkelte be magát a református magyarság közzé. Az ugynevezett „Kis-utca” mely hajdan iszta magyar vol, ma már csaknem egészen oláh. *Biztosan lehet látni, hogy 50 év alatt ez a jóra való kis község teljesen oláhvá lesz.* S én a révi alkalomból feljegyzem ezt ide, hogy vaianikor majd hiteles adatul szolgáljon hazánk nemzetiségi viszonyainak elbírálásánál. Pedig itt nem reversálisokkal hódít az oláháság. Ilyen helyzetünkben, — bármit mondjanak is az op imisták, — nincs más mód a védekezésre, mint hveink felekezeti öntudatának ébrentartása. Mert mint hajdan az izraelitáknál a Jehova vallása azonos volt az izraelita jelleg megvédésével, ugy az ilyen helyeken a református felekezeti öntudat azonos a magyarság kérdésével. Az oláh semmit sem enged felekezeti s mint egy ember tömötten áll s egyetért, ha ennek győzelméről van szó. Ezért boldogul és hódít. A harc sohasem tartozott a kedves mulatságok közzé, de ilyen körülmények között nemesak egyházunk, de hazánk iránt is egyenes köteleességünk. Résen kell lennünk, mert károkat nemesak kitérésék és reversálisok folytán vallhatunk! Nemzetis gi vid ken határozottan tüntetni kell református voltunkkal. — **Gr. T. I. Válaszut. Kolozsvármegye.** Lapom zártakor veszem a cikket. Köszönöm! Legközelebb meg fog jelenni.

Tartalomjegyzék: A babona. Eröss Lajos. — Tárcsa: Közistentiszteletünk. Csiky Lajos. — Tanügy: Államosítások Beregmegyében. Egy kálvinista tanító. — Közéletünk: Az ev. ref. egyetemes konvent gyűlése. — Egyházkerületi közgyűlés. — „Protestáns nyomda.” Hoffman Sándor. — Irodalom. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERÖSS LAJOS.

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.